

JUNE, 1978 — WATNO DUR — 60c
P.O. BOX 67681 STN. "O" VANCOUVER, B.C. V5W 3V2

KINGSGATE Body Shop Limited

*Body Shop and Mechanical Services
For All Makes and Models*

We handle ICBC Claims
Courtesy Cars Available
(inc. Age Under 25)
Full Inventory of All Parts
For Fast and Efficient Service

434-6608
24 Hrs.

Call Amir Dhanani

Urdu, Punjabi and English, Gujrati and
Hindi languages spoken.

6856 Palm Ave., Burnaby, B.C.
One Block From Royal Oak & Imperial
USED AND REBUILT HONDAS AVAILABLE

AMIR'S JAPANESE AUTO SERVICE AND PARTS SUPPLIES LIMITED

Service and Tune Up Shop for
All Makes and Models

*Complete Auto Service —
Electronic Tune Ups,
Brakes, Valves, etc.*

**USED, EXCHANGE AND REBUILT
TRANSMISSION (std./auto.), MOTORS,
CARBURETORS, STARTERS,
ALTERNATORS,
COURTESY CARS AVAILABLE**

Call Amir Dhanani

434-6608
24 hrs.

Urdu, Punjabi, English, Guljrati,
and Hindi Languages spoken.

6870 Palm Avenue, Burnaby, B.C.
One Block from Royal Oak and Imperial

— LUNCH — 11:30 A.M. to 3:00 P.M. • DINNER — 4:00 P.M. to 10:00 P.M. • SEVEN DAYS A WEEK —

India's famous tandoorie chicken. Keema Naan. Special Naan.
Samosas. Bhatura Chana, and lots and lots of others.

INDIAN SWEETS OF ALL KINDS
Weekend Special
MAKI DI ROTI & SAAG.

Raja RESTAURANT LTD.
(LICENSED PREMISES)

Catering For
WEDDING & SMALL HOME PARTIES.
For Pick Up Phone: 325-5014

7271 MAIN ST. at 57th,

VANCOUVER, B. C., CANADA

CHARGE X

ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵਧੀਆ ਤੇ ਸੁਆਦੀ ਖਾਣੇ ਅਤੇ ਮਿਠਆਈਆਂ ਵਾਜਬੀ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਰਾਜਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਲਵੰਤ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰੋ।

BOMBAY GROCERY STORE

3950 MAIN STREET, VANCOUVER
874-3711

We are open 7 days a week
from 9:30 a.m. to 10 p.m.

*Special Discount for
Weddings, Akhand Paths and
other bulk orders!*

Bombay Curry Restaurant

Licensed Premises

3934 MAIN STREET, (23rd Ave.)
VANCOUVER
874-5722

Opens Mon. to Fri. 11:00 a.m. to 10:30 p.m.
Sat. and Sun. 10:00 a.m. to 10:00 p.m.

*Special Arrangements
for Wedding Parties and other occasions!*

A DIVISION OF

SHUKLA ENTERPRISES LTD.

Res. Phone: 685-2633

Your Neighbourhood Agent

GIFFIN INSURANCE AGENCIES LTD.

28th & FRASER

#205-4381 FRASER
PHONE

SPECIALIST
GENERAL INSURANCE
HOME OWNER - BUSINESS

ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਦੇ ਟੋਟ ਬਦਲ ਕੇ
ਹਨ। ਸਾਧਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਦੇ
ਟੋਟ ਜਾਨਣ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਤੇਜ ਸਿੰਘ
ਧਾਲੀਵਾਲ ਕੀ ਫੋਨ ਕਰੋ ਜਾਂ ਆਓ।

T. S. DHALI WAL

OFFICE: 874-4241

24 hrs. service

call 522-3907 (Pager 307)

Leave your phone No.

Res 584-1596 Office: 874-4241

12961 92A Ave - Surrey

RES: 584-1596

FOR

LIFE INSURANCE
EDUCATION PLAN
MORTGAGE PLAN

Retirement registered Saving Plan
and all other kinds of insurance

Contact

DALJIT SANDHU

OF

National Life of Canada

Suite 501, 1155—West Pender Street
Vancouver, B.C. Phone: 685-7231

ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੀਮੇ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਖੁਯਾਰ
ਅਤੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਖਰਾਇਕ:-

ਦਲਜੀਤ ਸੰਧੂ

OFFICE:
685-7231

RESIDENCE:
278-0491

ਨਰਵਾਨ**ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ****ਟਰੈਵਲਜ਼**

8163 MAIN STREET
VANCOUVER, B. C.

Cheapest fare to India, Fiji and Pakistan

Also we have experience to help you
and advise you on the following subjects:

1. ਬੇਕਾਰੀ (Unemployment)
2. ਵੈਲਫੇਅਰ (Welfare)
3. ਕਰਾਏਦਾਰੀ ਮਸਲੇ (Landlord & tenants grievances)
4. ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ (Immigration & Citizenship)
5. ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਦੋਭਾਸ਼ (Passport & Interpretation)

ਫੋਨ ਕਰੋ -

● ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਨਰਵਾਲ

● ਜਸਵੀਰ ਨਰਵਾਲ, ਬੀ ਏ

ਬੀ ਏ, ਐਲ ਐਲ ਬੀ

ਘਰ ਦਾ ਫੋਨ -

324-8989

Buying, selling or trading berry farms,
homes, and for any other type of real
estate need contact:

Block Bros. Realty Ltd.

32641 South Fraser Way, Abbotsford
853-6411 - Direct Line 524-2215

SUKHDEV SAHOTA M.A.

RES.: 859-5619

WATNO DUR

P.O. Box 67681

Postal Stn. 'O'

Vancouver, B.C.

V5W 3V2

Vol. 6, No. 59

JUNE, 1978

2nd Class Mail Reg. No. 3233

ANNUAL SUBSCRIPTION:

Canada-U.S.A. \$ 7.00

Other SEA \$ 7.00

Countries AIR \$10.00

EDITORIAL BOARD:

Surinder Dhanjal, 256-1067 (Windsor)

Ajmer Rodey, 438-7793

Amarjit Chahal, 892-3085

MANAGING EDITORS:

Raghuir Mand, 325-9564

Paul Binning, 879-3339

EDITOR:

Sadhu, 437-9014

ADVERTISING EDITORS:

Rupinder Azad M.A., 430-1924 - 438-9146

Karamjit Ghuman, 321-6081

WATNO DUR REPRESENTATIVES:

Iqbal Ramuwalla, Waterloo (884-7131)

Sarwan Boal, Montreal (679-8132)

Latt Bhandar, Edmonton (462-6431)

Gurcharan Tallewalla, Richmond (271-4742)

K. S. Chaman, Calgary (248-2841)

Gill Avtar, Calgary (279-6510)

Dave Jatana, Prince Rupert 627-7209

Harnek Mann, Pr. George (564-6245)

G. S. Bains, Williams Lake (392-3698)

J. S. Aulakh, Mission (826-4888)

Avtar Rodey, Quesnel (992-7578)

Tej Sandhu, Quesnel (992-6775)

Jasbir Chahal, Victoria (385-4996)

All officeholders and members of
WATNO DUR PUBLICATIONS
(Reg'd.) past and present have been
and are honorary associates of
WATNO DUR.

ਇਸ ਮੰਚ ਵਿਚ:- ਕਵਿਤਾ-

ਸ਼ੀਰੋਚਰ ਪੰਜਲ	6
ਦਰਸ਼ਨ ਗਿੱਲ	6
ਹਰਜੀਤ ਰਾਣਾ	6
ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਭਾਰੀ	7
ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਠਲ	8
ਦੁਲ ਚੰਦ ਮਾਨਵ	9
ਅਜੀਤ ਚੰਦਨ	9

ਇੰਟਰਵਿਊ-

ਅਜਮੇਰ ਰੋੜੇ	11
------------	----

ਕਹਾਣੀਆਂ -

ਗਿੱਲ ਅਵਤਾਰ	15
ਰਾਜ ਚੋਗਾਨ	21
ਬੁਠਾ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ	28
ਪ੍ਰੇਮ ਗੋਰਖੀ	31
ਨਿਰੰਜਨ ਸ਼ਰਮਾ ਸੇਖਾ	37
ਮੈਮ. ਮੈਮ. ਖਾਸੀ	37
ਸ਼ੀਰੋਚਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇ	37

ਲੇਖ -

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ	17
ਡਾ: ਸਹਿਦੇਵ ਕੁਮਾਰ	22

ਗੀਯੋਗ -

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ	35
-----------	----

ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਿਚ ਕੁਪੀਆਂ ਰਚਣਾ ਨਾਲ
ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ਰਧਾਂਗੀ ਨਹੀਂ।
ਵਿਚਾਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਸਾਧਣ ਨਿੱਜੀ ਹਨ।

ਕਲਾਕਾਰ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਧੰਜਲ

ਕਲਾਕਾਰ ਕਿ ਕਲੰਕੀ-ਕਲਾ-ਕਪੁੱਤਰ ?
ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਤੇ ਨਿਰਬਸਤਰ ਕੁੜੀ 'ਚੋਂ ਗੁਆਚਿਆ
ਆਪਾ ਲਭਦੇ ਹੋ

ਸਹਿੰਦੇ ਰਹੋ ਸਿਗਰਟ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਬੱਪੜ
'ਮੈਂ ਤੇ ਮੈਂ', 'ਮੈਂ ਤੇ ਅਸੀਂ' 'ਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ਭਲਾ ?
ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਹ ਦਾ ਇਹ ਵਿਧਵਾ ਸਫਰ ਜਦ ਅੰਨ੍ਹੀ
ਗਲੀ 'ਚ ਗੁੰਮਿਆ

ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਗੂੰਜੇਗਾ ਮਹਿਬੂਬਾ ਦੇ ਉਧਲਣ ਵਰਗਾ ਸੱਚ :
'ਟਟਹਿਣੇ ਜੋ ਗੁਫਾ ਜਿਹਾ ਜੀਵਨ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੁਰੇ
ਪੁੰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮੱਸਿਆ ਬਣ ਗਏ !'

ਕਲਾਕਾਰ ਤਾਂ ਕੁਹੁੜ ਨੂੰ ਚੁਰੋਸਤੇ 'ਚ ਨਿਰਬਸਤਰ ਕਰਦੇ
ਉਦਾਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬੇਖੋਫ ਦਸਦੇ

ਕਿ ਉਹਦੀਆਂ ਮੁਸਕਰਾਹਟਾਂ ਦੇ ਚੌਰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ-
ਭੁਲੱਈਆਂ ਬਣ ਬਣ ਫੁੱਪੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਹਰ ਮੌੜ ਤੇ
ਅਤੇ ਪੀੜਾਂ-ਤਰਾਟਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ ਦੀ
ਝੀਲ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਰਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ-ਕੱਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਨੂੰ ਝੱਲੀ 'ਚ ਪਾ ਸਿਰਜਦੇ
ਰਾਹ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਦੀ ਜਾਚ
ਜਿਸ ਰਾਹੋਂ ਉਹ ਜਿਉਣ ਦੀ ਤਮੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁੱਕਾਂ
ਵੰਡਦੇ ਲੰਘਦੇ

ਵਿਸਮਾਦੇ ਰਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਰ-ਛੋਹ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਉਡੀਕਦੇ
ਜੇ ਕੋਈ ਉਦਾਸ ਸ਼ਾਮ ਪਰਤ ਗਈ ਬੂਹੇ ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇਕੇ
ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਗੇ ਸੀਨੇ ਤੈ ਜ਼ਖਮ

ਦੰਭ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਤੇ ਹੀ ਮਿਲਾਂਗੇ ਕਲਾਕਾਰੋ !
ਮੇਰੇ ਯਾਰੋ !!

ਲੰਮੀ ਵਾਟ

ਦਰਸ਼ਨ ਗਿੱਲ

ਸੌਚਦਾ ਹਾਂ, ਕਿੰਨੀ ਲੰਮੀ ਵਾਟ ਹੈ ! ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ !
ਹੌੜਦਾ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਹੈ, ਮੂਰਖ ਹੈ,
ਕਾਲਖ ਨਾਲ ਜੁੜਣਾ, ਬੜਾ ਕੁਝ ਕਲਪਦਾ ਹੈ,
ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ! ਪਰ ਕਲਪਨਾ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ?
ਜਦ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਵਕਤ ਨੂੰ, (Terrace, B. C.)
ਜੀਅ ਕਰਦੇ, ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਲਵਾਂ !
ਜਦ ਮਨ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਜਦ ਮਨ ਦੀ ਹੋਂਦ,
ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ— ਤਾਂ ਫਿਰ ਸੌਚਦਾ ਹਾਂ,

ਜੰਜੀਰਾਂ

-ਹਰਜੀਤ ਰਾਣਾ

ਇਹ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ,
ਹੱਥ ਝਾਇਆਂ ਨਾ ਟੁਟਣਗੀਆਂ
ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਲੋਹਾ ਕੱਟਦਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹਾ ਇਹਨਾਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ,
ਕਿਉਂ ਕੇਰੇ ਹੱਥ ਲੋਹੇ ਦੇ ਹਨ।
ਇਹ ਸਮਾਜੀ ਈਧਨ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ
ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੇ ਜੰਜੀਰੀ ਲਈ ਅਸਮਾਨ ਪੀੜਾਂ।
ਮੈਂ ਭੰਡਾਂਗਾਂ, ਉਸਰਾਂਗਾਂ, ਫਿਰ ਨਵੀਆਂ, ਸੁੱਚੀਆਂ ਲੀਹਾਂ।
ਮੈਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕੇਰੇ 'ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀਰੋ'
ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਨਿੱਕੇ ਆਈ ਏ ਕਿਸਮਤ ਖੋਈ ?
ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਪੱਲੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਨੇ ਕੇਰੇ ਵੱਕਰ ?
ਮੰਨਿਆਂ ਕਿ ਹੱਥ ਘੁੱਲਦਾ ਕੀ ਪੂਰੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ,
ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿੱਕਾ ਮਿਲਦਾ।
ਉਹ ਹੱਥ ਹੈ ਕੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਇਨਸਾਫੀ !
ਨਹੀਂ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਹੈ ਅੱਜ ਦਾ ਜਿਸ
ਆਪਣੀ ਗੋਗੜ ਬਾਪੀ।
ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ, ਪੈਦਾਨ ਹੈ ਅੱਜ ਦਾ।
ਜਿਸ ਦੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ, ਤਾਂ ਵਿਰਈ ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਨਕਦ ਖ਼ੀਦਣ ਲਈ
ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ, ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਅੰਦਰ।
ਤਗਵਾਨ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ
ਘਾਤੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੜ੍ਹਾਂ, ਘਾਟੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਵੀ,
ਨਕਸ਼ਕਾਰ ਤਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
ਤੱਜ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਪਿੱਠ ਕੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਕੀ ਉਹ ਤਗਵਾਨ ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਿੰਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭੁੱਖਾ
ਮੈਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਉਹ ਤਗਵਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ।
ਧਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਲੀ ਰੰਗੇ ਮੂੰਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ;
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਕੜਿਆਂ ਸੁਨ ਘੀਤਾ,
ਤੇਰੀ ਚਮੜੀ ਉਤਾਰ ਆਪਣਾ ਤਨ ਨਿੱਘਾ ਕੀਤਾ।
ਪਰ, ਤੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ।
ਇਹ ਵੈਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ
ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਤੇਰੇ ਖਾਣ ਦਾ
ਜਿਸ ਤੋਂ ਏਕ ਮੂੰਹ ਪਰਤਿਆ ਹੋਵੇ।

ਭਾਰਤੀ ਆਰਟ ਜਿਊਲਰਜ਼

ORIENTAL SILVER AND GOLD JEWELRY REPAIRING
BHARTI ART JEWELLERS
Specialist in East Indian Jewelry Craftware

RASIK PAREKH
Res.: 879-5610 865 Kingsway nr. Fraser
Store: 874-9448 Vancouver B.C., Canada

We Also Take Orders For
Marriage Party Photos and Group Photos
Contact Raj

ਆਪਾਤ-ਸਥਿਤੀ : ਚਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀ

ਆਪਾਤ-ਸਥਿਤੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ...

ਇਹ ਕਿਸ ਨਗਰੀ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ, ਕਿਸੇ ਟੁੱਟੇ ਦੇ ਕੀਲੇ ਹੋਏ
ਗੁੱਠਰ-ਵੱਟੇ ਬਣੇ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ
ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ
ਨਾ ਹੱਸਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਰੋਂਦੇ ਹਨ
ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।
ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ
ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਏ, ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਸੀ
ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਰੋਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਉਸਨੇ ਤੱਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗਲੀ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁੰਡੇ
ਉਸਦੇ ਹੀਰਿਆਂ ਜੜੇ ਤਾਜ ਨਾਲ
ਫੁਟਬਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ
ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਕੀਮਤੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਦੀਆਂ
ਲੀਰਾਂ ਕਰਕੇ ਕਾਨਿਆਂ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੀ
ਮੁਰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ
ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਤੱਕਿਆ ਸੀ
ਕਿ ਉਸਦੀ ਨੰਗੀ ਲੱਥ ਤੇ
ਗਿਰਝਾਂ ਝਪਟ ਰਹੀਆਂ ਹਨ
ਅਤੇ ਕੁੱਤੇ ਉਸਦਾ ਮਾਸ ਨੱਚਣ ਲਈ
ਟੁੱਟ-ਟੁੱਟ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
ਉਹ ਜਦੋਂ ਸੁਝਾ ਉੱਠਿਆ
ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ
ਨਗਰ ਦੁਆਲੇ ਹਾਥੀ ਦੰਦੀ ਕੰਧ ਕੱਢ ਦਿਓ
ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਪਹਿਰੇ ਬਿਠਾ ਦਿਓ
ਕੋਈ ਕਨਸੋਅ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆਵੇ
ਕੋਈ ਕਨਸੋਅ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਵੇ
ਨਗਰ ਦੇ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਖੋਪੜੀ ਚੀਰਕੇ
ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਕੱਢ ਲਓ
ਜੀਭ ਤੇ ਕਿੱਲ ਗੱਡ ਦਿਓ
ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋੜਾ ਤੇਲ ਪਾ ਦਿਓ
ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਸ ਰਾਤ ਰੱਜ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ।
ਬਸ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ
ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕ
ਗੁੱਠਰ-ਵੱਟੇ ਬਣੇ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ
ਨਾ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਹੱਸਦੇ ਹਨ
ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।

ਆਪਾਤ-ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਭੋਕਤਾ ਬੁੱਧੀ ਜੀਵੀ

ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਸੂਗ ਜਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ
ਇਕ ਸੜਾਂਦ ਮੇਰੇ ਪੁਰ-ਅੰਦਰ ਤੱਕ
ਉਤਰ ਗਈ ਹੈ

ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ
ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਅਪਣੇ ਨਾ-ਕਰਦਾ ਗੁਨਾਂਹਾਂ ਦਾ
ਮਾਅਫ਼ੀ-ਨਾਮਾ ਲਿਖਕੇ ਮੁੜਿਆ ਹਾਂ ।
ਮੈਂ ਗਿੜਗਿੜਾਇਆ ਸੀ
ਹਜ਼ੂਰ ਮੇਰੀ ਜਾਨ-ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਕਰੋ
ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਰੁਲ ਜਾਣਗੇ
ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਹਾਂ
ਮੇਰੀ ਘਰ-ਵਾਲੀ ਉਦੋਂ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੈ
ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੱਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਏ
ਅਨੇਕਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ, ਜੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ
ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੀ ਦਫ਼ਾ ਲਾਗੂ ਕਰੋਗੇ
ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀ ਵਾਰੰਟ ਨਹੀਂ ਸਨ
ਮੈਂ ਕੱਛੂ-ਕੁੰਮੇ ਤੋਂ ਇਕ ਸਬਕ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ
ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਤੱਰਾ ਹੈ
ਅਪਣੇ ਪੈਰ ਆਪਣੀ ਸਿਰੀ—
ਅੰਦਰ ਲਕੇ ਕੇ ਰੱਖਾਂ ਗਾ
ਗਲੀ ਦੀ ਨੁਕਰੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲੀ ਵਿਚ
ਛੁੱਪ ਜਾਵਾਂ ਗਾ
ਅੰਡਰ-ਗਰਾਉਂਡ ਨਾ ਸਹੀ,
ਅੰਡਰ-ਵਾਟਰ ਹੀ ਸਹੀ—

ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਸਾਹ ਘੁੱਟੇਗਾ
ਛਪ-ਛੁਪ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ
ਲੁਕਣ ਦਾ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ
ਨਾਲੇ ਗੰਦੇ ਵਿਚ ਕੋਣ ਹੱਥ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ।
ਆਪਾਤ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ...
ਉਪਰੋਂ ਟਿਕਿਆ ਟਿਕਿਆ ਜਲ
ਇਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੈ ਹਲਚਲ ।
ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁੰਮ ਕਹਾਣੀ
ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਨਾ ਔਂਦੀ ਗੱਲ ।
ਰਹਿਬਰ ਸੁੱਤੇ ਤਾਣਕੇ ਲੰਮੀਆਂ
ਕਿੰਨਾ ਭੈੜਾਂ ਚੁੱਪ ਦਾ ਛਲ ।
ਅੱਖਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚੁੱਪ ਦੀ ਗੱਲ ।
ਇਕ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛੱਲ
ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਮਾਰੂ-ਥਲ ।
ਸੜ ਚੱਲਿਆ ਇਸਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ
ਇਸ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਛੇਤੀ 'ਬੱਲੁ ।
ਛੇਤੀ ਤੋੜੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਜਾਦੂ

ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਚੱਲਿਆ ਗਲ ।
ਜਿਸਦਾ ਸੂਰਜ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਦਾ
ਕਦ ਆਉਣੀ ਹੈ ਦੱਸੋ ਕੱਲੁ ।
ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਟੁਰੀਏ
ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਕਿੱਥੇ ਝੱਲ ।
ਓਸੇ ਸੱਚ ਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਹਾਮੀ
ਜਿਸਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਹੈ ਮਕਤਲ
ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਦਾਅਵੇ
ਇਕ ਅੱਧ ਕਦਮ ਨਾਲ ਤੇ ਚੱਲ ।
ਆਪਾਤ-ਸਥਿਤੀ, ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੇ
ਆਮ-ਆਦਮੀ
ਕਦੇ ਮੈਂ ਸਮੁੱਚਾ
ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਧੜ
ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਗਾਇਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
ਮੈਂ ਜੋ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ
ਮੇਰੀ ਵਿਥਿਆ, ਮੇਰਾ ਦੁੱਖ
ਜੱਗ ਦੀ ਕਿਸੇ ਦਾਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ...
ਹਰ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ
ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਜੈ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਮੇਰੀ 'ਮੈਂ' ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਜਲੇ ਪਿੱਛੋਂ
ਸਬਜ਼-ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਯਾਤਰੀ ਰਹਿ ਕੇ
ਮੈਂ ਫੇਰ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਪੋਸਟਰ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਾਰੇ ਤੇ ਤਸੱਲੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਮੇਰੀ ਜਾਗੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਉਹ ਮੰਚ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ
ਮੂੰਹ ਪਾੜ ਪਾੜ ਕੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ
ਕਿਧਰੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ।
ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਇਕ ਨੂੰ
ਕੁਰਸੀ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਕੋਠੀ ਤੇ ਕਾਰ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਉਸਦੇ ਰੋਜ਼-ਨਾਮਚੇ ਵਿਚ ਵੀ
ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਮੈਂ ਫੇਰ ਗਾਇਬ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਜੋ ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲਦਾ ਹਾਂ
ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ।
ਕਦੇ ਮੈਂ ਸਮੁੱਚਾ
ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਧੜ
ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਗਾਇਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਤਿੰਨ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਠਲ

ਜਦੋਂ ਤਕ

ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮੱਥਿਆਂ ਤੇ ਬਣੇ ਪੁਲਾਂ ਨੂੰ
ਜਦੋਂ ਤਕ ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਡੁਬ ਜਾਣ ਦੀ
ਤੇ ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਤਿੜਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤਕ
ਜੰਜੀਰਾਂ ਬਣ ਜਾਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ
ਥੁੱਪ ਨੂੰ ਬਣਦੇ ਸਿਵੇ ਸੇਕਣ ਤੋਂ
ਤੇ ਹਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤਕ ਚੁਗਲੀ ਤੋਂ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ
ਜਦੋਂ ਤਕ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ ਕਲਮ ਕੀਰਨੇ
ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੱਚਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਹੀਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਨਾਚ
ਜਦੋਂ ਤਕ ਜੀਭ ਤੋਂ ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਤੰਦ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ
ਤੇ ਅੱਖ ਗੋਰੇ ਦੀਦਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦੀ
ਉਦੋਂ ਤਕ ਰਿਜ਼ਕ ਤਲੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕਣਾ
ਅੱਖ 'ਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਕਸ ਨਹੀਂ ਉਤਰਣਾ
ਉਡਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਖੰਭ ਝੜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ
ਰਹੇਗਾ ਬਿਖਰਦਾ ਆਲ੍ਹਣੇ ਦਾ ਤੀਲਾ
ਕਿਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਹਾਰ ਦੇ ਹੰਝੂ ।

00

ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ

ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਦੀਵਾ ਬਣਕੇ ਕੌਣ ਬਲਦਾ ਹੈ ?
ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ
ਵਿਛ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਪਧਰੀ ਸੜਕ ਬਣਕੇ
ਆਪਣੇ ਮੋਹ ਭਿੱਜੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਉਗਾ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ ਬਿਰਖ
ਸੁੰਨੀਆਂ-ਸਕੋਰੀਆਂ ਪੱਗਡੰਡੀਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ
ਨਫਰਤਾਂ ਦੇ ਵਗਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਦੀ
ਅਸੀਂ ਤਾਣ ਦੋਂਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਪੁਲ ।

ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮਰਨੇ ਭਲਾ ਕੌਣ ਮਰਦਾ ਹੈ ?
ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ
ਜੋ ਬਿਗਾਨੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਲਈ
ਆਪਣੀਆਂ ਹਿੱਕਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ ਕਬਰਾਂ
ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਮਰਸੀਏ ਦਾ ਰੂਪ
ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਕਬਰਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ
ਜੋ ਬੁੱਤ ਬਣਕੇ ਨਹੀਂ
ਪੁੱਤ ਬਣਕੇ ਜਿਉਣਾ ਲੱਚਦੇ ਹਾਂ
ਪੁੱਤ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਲਾਜ ਪਾਲਦੇ ਹਨ
ਪੁੱਤ ਵਤਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗ਼ੈਰਤ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦੇ
ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਡੋਲੂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਮੌਤੀਓਂ ਮਹਿੰਗਾ ਲਹੂ

ਤੇ ਲਹੂ-ਭਿੱਜੀ ਮਿੱਟੀ

ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ ।

ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਸੀ ਦੇ ਭੁੱਜਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ

ਟਿਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ

ਤੇ ਸੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ

ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੋਕ

ਫਿਰ ਉਹਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਦਾ ਬਣਕੇ ਗੀਤ

ਵਕਤ ਦੇ ਸਫੇ ਤੇ ਅਕਸਰ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ

ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਜ ਦੀ ਕੁਲਹਿਣੀ ਛਾਂ ਮਾਣਨੀ ਨਹੀਂ ਆਈ

ਨਹੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮਰਨੇ ਭਲਾ ਕੌਣ ਮਰਦਾ ਹੈ,

ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ ।

00

ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਸੀ

ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਸੀ ਕਿ

ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥੀਂ ਛਾਵਾਂ ਕਰੇਗੀ

ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭੁੱਜ ਰਹੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਨ ਜਿਹਾ ਮਿਲੇ

ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਕੀ ਦੱਸੇ ।

ਕਿ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ

ਮੱਥੇ ਦਾ ਸੋਕ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾ ਸਕਦੀ ।

ਉਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੜਕਾਉਂਦੀ ਰਹੀ

ਪਰ ਨਿਰੀ ਬਾਵਰੀ ਜਿਹੀ ਪੌਣ ਬਣਕੇ

ਆਉਣ ਤੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸਫਰ

ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ

ਮਟਕੀਲੀ ਪੌਣ ਬਣਕੇ ਆਉਣਾ

ਤੇ ਬਿਰਖ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਵਜੂਦ ਝੰਜੜ ਜਾਣਾ

ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ

ਭਰਮ ਹੈ ਹੁੰਦੇ ਦੇ ਬੱਦਲ ਜਿਹਾ ।

ਹਿੱਕ ਦਾ ਦਰਦ ਤਾਂ ਦਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਆਪੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾਉਣ ਨਾਲ

ਪਰ ਮੱਥੇ ਦੀ ਟਸ਼ੂ ਟਸ਼ੂ ਕਰਦੀ

ਨਾੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਤੜਫਣ ਭਲਾ ਕੌਣ ਮੇਟੇਗਾ ।

ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਸੀ ਕਿ

ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥੀਂ ਛਾਵਾਂ ਕਰੇਗੀ

ਮੇਰੀ ਬੀਰਾਨ ਬਚਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ

ਇਤਿਹਾਸ ਬਣੇਗੀ ।

ਪਰ ਬੂਹੇ ਤੇ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ

ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਉੱਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੈੜਾਂ

ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਗਏ ਬੋਲ

ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

0

[ਬਰਨਾਲਾ, ਪੰਜਾਬ]

ਦੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਫੂਲ ਚੰਦ ਮਾਨਵ

ਆਧੁਨਿਕ

ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ
 ਅਤੇ ਪੱਤਲਾਂ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ ਡੀਕ ਕੇ
 ਮੇਰੀ ਢਾਣੀ ਦੇ ਹਾਣੀ
 ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਧੁਨਿਕ
 ਤਾਂ ਚੌਂਕਦਾ ਹੈ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ
 ਚਿਹਰਾ, ਲਓ ਹਿੱਲਿਆ, ਕਿ ਹਿੱਲਿਆ...
 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ
 ਉਭਾਰਦੀਆਂ ਹਨ
 ਪਗਡੰਡੀਆਂ
 ਨਹੀਂ
 ਇਹ ਕੰਡੀਆਂ ਨਹੀਂ
 ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ
 ਰੇਖਾਵਾਂ ਹਨ
 ਜੋ ਮੁਕੱਦਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ
 ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ?
 ਮੈਂ ਚਬਾਣੀਆਂ ਸਨ
 ਰੇਖਾਵਾਂ—
 ਪਾਨ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ !
 ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਜਾਂ ਧਾਰੀਆਂ
 ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਕੰਥ ਗਈ ਸੀ ।
 ਪੱਤਲਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਵਿੱਲੇ
 ਜਿਵੇਂ ਮੰਜੀ ਦੀਆਂ ਚੂਲਾਂ ਹੋਣ
 ਅਰਥ ਦਾ ਅਕਸ ਹੈ ।
 ਕਿ ਹੁਣ ਕਦੇ ਆਧੁਨਿਕਤਾ
 ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘੇਗੀ
 ਚੰਕਿ ਖੁੱਕਣ
 ਜਾਂ ਸਮੇਟਣ ਲਈ
 ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ।
 ਜੋ ਇਕੱਲਾ
 ਕਦੇ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾਏਗਾ ।

ਦੰਦ ਹੀ ਦੰਦ

ਕਿਸੇ ਇਕ ਖੁਦਾ ਦਾ ਨਾਂ ਲਓ
 ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ।
 ਕੱਟਣ ਕੁਤਰਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
 ਮਲਣ-ਮਸਲਣ ਤੀਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੌਰ ਵਿਚ

ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਮੋਰੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਮੱਘਾ ਨਹੀਂ,
 ਬਸ ਦੰਦ ਹੀ ਦੰਦ ਹਨ
 ਜਿਥੋਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਉਣ ਲਈ
 ਜੀਭ ਲਚਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
 ਅਤੇ ਖੁਦਾ
 ਮਾਰ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਤੁਸੀਂ ਸਭੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ
 ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਦੀ
 ਦੂਹਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ
 ਅਤੇ ਰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਇਕ ਨਰੋਆ ਸੰਸਾਰ
 ਪਰ ਫੇਰ ਵਿੱਡ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਵਿਚ
 ਦੰਦ ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
 ਹੱਸਣ ਲਈ, ਹਿਚਕਣ ਲਈ
 ਕਿਸੇ ਇਕ ਖੁਦਾ ਦਾ ਨਾਂ ਲਉ
 ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੀ...

ਅਜੀਤ ਚੰਦਨ

ਭਲਾ ਮੈਂ...

(ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬੇ-ਵਤਨੀ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਨਾਂ)

ਭਲਾ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਨੈਣ
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬੀ ਰੰਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੈਂ ਸਾਂ
 ਤੇ ਜੰਨਤ ਮੇਰੇ ਲਈ ਟਾਂਗੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇਕ ਘੱੜਾ ਸੀ
 ਜੋ ਸਾਈਡ ਖੰਧੇ ਦਿੱਤਿਆਂ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ...
 ਸਭ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਖਲੋਤੀਆਂ ਪਹਾੜਾਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਉਚੀਆਂ
 ਦਿਮਾਰਤਾਂ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ...

ਭਲਾਂ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਮੁਸਕਣੀ
 ਜਿਸਦੀ ਕੈਦ 'ਚ ਬੰਦ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਤੱਕ ਭੁਲ ਗਿਆ ਸੀ
 ਤੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਦੇ ਲੋਕ
 ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੱਤਖਾਂ ਸਨ ਜਾਂ ਮੁਰਗੀਆਂ
 ਕੁੱਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ...

ਭਲਾਂ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਮਹਿਕਾਂ ਭਰੇ
 ਜੁਆਨੀ ਵਾਲੇ ਪਲਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ...
 ਜਦ ਮੈਂ ਅੱਧ-ਮਦਹੋਸ਼ ਆਪਣੀ ਲਾਸ਼ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਸਾਂ
 ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜਾਦੂਗਰ ਨੇ
 ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਨੂੰ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ
 ਤੇ ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਂ
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ
 ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ...
 ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ...
 ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ...
 ਹਾਂ—ਤੇਨੂੰ ਤਾਂ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਉੱਕਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ
 ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਯਕੀਨ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਈ 3, 1978 ਨੂੰ ਵਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 73 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਮੀਰ ਬਣਾਇਆ। ਜਿਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਜਗਤ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੇਣਦਾਰ ਰਹੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਈ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। 'ਵਤਨੋ ਵੂਰ' ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਨਾਲ ਇਸ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੁੜੀ ਪੱਠੇਹਾਰ ਦੀ

ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਪੰਡ ਘਾਹ ਦੀ,
ਪੈਲਾਂ ਪਾਂਦੀ,
ਝੋਲੇ ਖਾਂਦੀ, ਆਈ ਕੁੜੀ ਪੱਠੇਹਾਰ ਦੀ।
ਸਾਵੇ ਸਾਵੇ ਘਾਹ ਦੇ ਥੱਥੇ,
ਵਿਚ ਵਿਚ ਝਾਕਣ ਨੀਲੇ ਪੀਲੇ
ਫੁੱਲ ਪਟਾਕੀ ਤੇ ਸਰਹੋਂ ਦੇ ;

ਹਰੀਆਂ ਹਰੀਆਂ, ਲੰਮੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ, ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ,
ਲਮਕ ਲਮਕ ਕੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪਈਆਂ,

ਘੁੰਗਟ ਵਾਂਗੂੰ —

ਐਸਾ ਜਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੁਣਿਆ,
ਝਲਕ ਨ ਪਈ ਨੁਹਾਰ ਦੀ।

ਬਿਗੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸੁੱਖਣ ਕੁੰਜ ਕੇ

ਫੜ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ,

ਠਿਲ੍ਹ ਪਈ ਵਿਚ ਸੁਹਾਂ, ਕੁੜੀ ਪੱਠੇਹਾਰ ਦੀ।

ਗਿੱਟਿਆਂ ਤਾਣੀ, ਗੋਡਿਆਂ ਤਾਣੀ, ਲੱਕ ਲੱਕ ਤਾਣੀ,
ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ;

ਲੱਕ ਲੱਕ ਤਾਣੀ, ਗੋਡਿਆਂ ਤਾਣੀ, ਗਿੱਟਿਆਂ ਤਾਣੀ,
ਲਹਿ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ;

ਅੰਬੀਂ ਲੁਕੀ ਕੋਇਲ ਵਾਂਗੂੰ,
'ਵੀਰਾ ਜੀਨਾਂ ਰਹੋ' ਆਖ ਕੇ,

ਛੱਡ ਗਈ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ, ਕੁੜੀ ਪੱਠੇਹਾਰ ਦੀ।

ਰੁੱਤੇ ਉਤੇ, ਪੰਛੀਆਂ-ਵਾਂਗਰ

ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਟੁਕਦੀ,

ਦੱਕੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਕੁੜੀ ਪੱਠੇਹਾਰ ਦੀ।

ਲੰਮਾ ਪਤਲਾ ਬੁੱਤ ਓਸ ਦਾ,

ਬਿਛਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਛ ਹੋ ਗਿਆ ;

ਨਾ ਉਸ ਤੱਕਿਆ ਮੂੰਹ ਮੇਰੇ ਨੂੰ,

ਨਾ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ ਮੂੰਹ ਉਸ ਦੇ ਨੂੰ,

ਪਰ ਹਾਲੇ ਨਾ ਭੁੱਲੇ ਮੈਨੂੰ,

ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਛੋਹ ਪਿਆਰ ਦੀ।

ਹੁਣ ਵੀ ਜਦ ਛਿਕਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ,

ਗ਼ਮਾਂ ਦੁਖਾਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ,

ਚੜ੍ਹਦਾ ਆਵੇ, ਲੱਕ ਲੱਕ ਤਾਣੀ,

ਗਲ ਗਲ ਤਾਣੀ, ਸਿਰ ਸਿਰ ਤਾਣੀ,

ਝੱਗ ਵਗਾਂਦਾ, ਪੈਰ ਉਖੜਾਂਦਾ —

ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਪੰਡ ਘਾਹ ਦੀ,

ਪੈਲਾਂ ਪਾਂਦੀ,

ਝੋਲੇ ਖਾਂਦੀ,

'ਵੀਰਾ ਜੀਨਾਂ ਰਹੋ' ਬੁਲਾਂਦੀ,

ਆ ਕੇ ਫੜ ਲਏ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ,

ਗ਼ਮ-ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਘੇਰੀ ਬਾਂਹ,

ਤੇ ਪੂੰਹਦੀ ਪੂੰਹਦੀ ਲਾ ਜਾਏ ਮੈਨੂੰ ਪਾਰ,

ਕੁੜੀ ਪੱਠੇਹਾਰ ਦੀ।

ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ

(ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਜਾਣੇ ਪਛਾਣੇ ਉਬਲਾਵਾਰ ਕਾਲ ਵਿਚ ਮੁਲਾਕਾਤ)

- ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ: ਸਤਵੰਤ ਸਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆਗੇ ਗੋਲਰੀ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਠੇਕੀਏਟ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੋਏ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੁਸੀਂ ਦੀ ਉਥਲੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੱਚੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਥਲੇ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਚਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।
- ਸਤਵੰਤ: - ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂਕੀ ਦੀ ਉਥਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।
- ਅਜਮੇਰ: - ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਤਾਹਤੀ ਸੰਗੀਤ ਕਾਲ ਸ਼ੇਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਸੁਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ - ਤੁਸੀਂ ਉਥਲਾ ਵਜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਕੀਤਾ ਸੀ।
- ਸਤਵੰਤ: - ਸੰਗੀਤ ਤਾਂ ਮੈਂਕੀ ਵਿਰਯੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘਾਨੀ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ - ਵੈਲਕੀ ਅਤੇ ਉਥਲਾ ਮੈਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਹੀ ਸਿਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ - ਪੰਜ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ।
- ਅਜਮੇਰ: - ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਤਾ ਨੀ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਿਲੀ।
- ਸਤਵੰਤ: - ਪਿਤਾ ਨੀ ਤਾਂ ਕੈਲੇਡਾ ਮਾ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਮੈਂਕੀ ਉਹ ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਆਏ। ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੀ ਰਾਗ ਤੇ ਤਾਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਂਕੀ ਇਕ ਉਥਲੇ ਕਾਲ ਆਪਣਾ ਮੰਗ ਸਮਝ ਕੇ ਉਥਲਾ ਸਿਖਾਇਆ, ਉਹ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਹਨ।
- ਅਜਮੇਰ: - ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲੀ ?
- ਸਤਵੰਤ: - ਮੇਰੇ ਆਤਾ (ਜਸਵੰਤ ਬੋਰ) ਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗੀਤ ਕਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਸਰਕਾ ਹੀ ਸਤ ਵੱਡੇ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।
- ਅਜਮੇਰ: - ਇਹ ਤਾਂ ਸੁਸ਼ਰਿਕਸ਼ਮਤੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ - ਅਕਸਰ ਤਾਂ ਵਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਹੀ ਜੁੜਦਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੈਲੇਡਾ ਕੋਠੇ ਕੁ ਮਾ ਗਏ ਸੀ ?
- ਸਤਵੰਤ: - ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਉਹ ਪਾਸ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਕੈਲੇਡਾ ਆਇਆ - ਇਥੇ ਆਕੇ ਵੀ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਘਰੇ ਉਥਲੇ ਦਾ ਰਿਸਾਲਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਫੇਰ 1964-65 ਵਿਚ ਸੁਸ਼ਰਿਕਸ਼ਮਤੀ ਕਾਲ ਮੇਰਾ ਅੱਲਾ ਰੱਖਾ ਨੀ ਕਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ।
- ਅਜਮੇਰ: - ਉਹ ਕਿਸ ਉਥਲੇ ?
- ਸਤਵੰਤ: - ਉਹ ਇਥੇ ਹੋਈ ਸੰਕਰ ਕਾਲ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਯੋਗਰਾਮ ਦੇਣ ਆਏ ਸਨ। ਪਿਤਾ ਨੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰੇ ਆਏ ਲਈ ਬੁਲਾ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਥਲਾ ਵਜਾ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਲਾਸੇਰੀ ਦਿੱਤੀ - ਉਥਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣੀ ਵੀ ਮੰਨ ਗਏ।
- ਅਜਮੇਰ: - ਅੱਲਾ ਰੱਖਾ ਤਾਂ ਹੋਈ ਦੇ ਉਥਲਾਵਾਰ ਹਨ - ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ?

ਸਤਵੰਤ:- ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਹੀਨੇ ਲੋਕ ਏਨਕਸ ਵਿਲਾਸ ਸਕੂਲ (ਹੀ ਸੰਗਰ ਵਲੋਂ ਸਥਾਪਿਤ) ਵਿਚ
ਮੱਲਾ ਰੱਖਾ ਜੀ ਪਾਸ ਲਾਏ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ
ਗਿਆ ਉਥੇ ਹੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਲਿਆ। ਕਦੇ ਨਿਉਯਾਰਕ ਕਦੇ
ਉਮਾਕਾ (ਜਾਪਾਨ) ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਤੇ - ਉਹ ਮੈਂਕੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਿਖਾਏ ਹਨ ਤੇ
ਮੈਂ ਸਗੋਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਜਮੇਰ:- ਪੱਛਮੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਲਚਮਪੀ ਕਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ?

ਸਤਵੰਤ:- ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤੌਰਮ ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਸ਼ੌਰ ਹੋ ਗਿਆ - ਫੇਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਵਿਸ਼ਮ
ਦੇ ਪਠਿਰਸਨ ਸਾਜ਼ ਵਾਂਗੋਂ, ਬੈਂਗੋਲ ਮਾਇ ਤੇ ਹੋਰ ਅਜਮਾਇਆ। ਉਹਨੀਂ
ਇਕੀ ਧੋਖੀ ਫੈਮਲੀ ਦੇ ਵੀਡ ਗਿਟਾਰਿਸਟ ਕਰੇਮ ਮਕਾਮ ਨੂੰ ਸਿਤਾਰ ਵਿਚ ਬੜੀ
ਇਲਚਮਪੀ ਸੀ ਉਹ ਵਿਸੇ ਤਖਲੇ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤਲਾਸ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ
ਨੇ ਸੁ. ਬੀ. ਸੀ. ਵਿਚੋਂ ਕੋਰਾ ਕੰਥਰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਤੇ ਮੈਂਕੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਜਮੇਰ:- ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤਖਲਾ ਵਜਾਇਆ ਕਾਂ ਤੌਰਮ ?

ਸਤਵੰਤ:- ਤਖਲਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤਜਰਬੇ ਵੱਜੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਗੀਤਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ : BEYOND
THE CLOUDS. ਸਾਡੀ ਸੁਸਵਿਸ਼ਮਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਕੰਥਰ ਵਨ ਗੀਤਾਰ
ਹੋ ਨਿਬੰਧਿਆ। ਗਰੁੱਪ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂਕੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ
ਰਲਾ ਲਿਆ।

ਅਜਮੇਰ:- ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਧੋਖੀ ਫੈਮਲੀ ਨਾਲ ਵਿੱਠੀ ਕੁ ਦੇਰ ਕੇ ?

ਸਤਵੰਤ:- ਬਸ ਕਦੇ ਰਲ ਗਿਆ ਤੇ ਕਦੇ ਹਰ ਗਿਆ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਤਕਰੀਬਨ ਸੱਤ ਸਾਲ
ਧੋਖੀ ਫੈਮਲੀ ਨਾਲ ਲਾਏ।

ਅਜਮੇਰ:- ਸਦਲਤਾ ਕਿੱਠੀ ਕੁ ਮਿਲੀ ?

ਸਤਵੰਤ:- ਸਦਲਤਾ ਕੁਝ ਮਿਲੀ। ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬ. ਪੀ. ਤਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਕੰਥਰ ਵੱਜਦੇ।
ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕੰਥਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਈਸਟਰਨ
ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਰਮਨੀ ਸਾਈਪ੍ਰਸ ਮਾਇ ਪੁੱਕੇ। 1970 ਵਿਚ ਜਾਪਾਨ
(ਉਮਾਕਾ) EXPO ਵਿਚ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਐਂਥਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰਿਪਰਜੈਂਟ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ ਜਰਮਨੀ
ਤੇ ਸਾਈਪ੍ਰਸ ਵਿਚ ਐਂਥਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਟੈਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਈ ਗਏ।
ਹੋਰ ਵੀ ਕਿੱਠੀ ਈ ਕੁੱਝ ਕੀਤਾ, ਵੇਖਿਆ।

ਅਜਮੇਰ:- ਤੇ ਸਦਲਤਾ ਦੇ ਇਸ ਵੇਰਾਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ?

ਸਤਵੰਤ:- ਹਿੰਦੁਸਤੀ ਕਾਇਮ ਹੋਈ। 1970 ਵਿਚ ਮੈਂ EXPO (ਜਾਪਾਨ) ਤੋਂ ਧੋਖੀ ਫੈਮਲੀ ਨੂੰ
ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਬੰਬਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਨੇ ਫੇਰ ਖਿੱਚ ਪਾਈ। ਉਥੇ
ਮੈਂ ਗੋਖੀ ਵਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਕੋਠ ਤਾਨਸ ਵਿਚ ਤੋਂ ਮਹੀਨੇ ਹੋਗਾ। ਢੇਰੇ ਮਹਾਗਾਨ
ਬਿੰਨੂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਖਲੇ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਗੰਠ ਦਾ ਕੋਰਾ
ਮਿਲਿਆ।

ਅਜਮੇਰ:- ਉਥੇ ਵਾਪਿਸ ਆਏ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਤਖਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ?

ਸਤਵੰਤ:- 1976 ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆਂ, ਅਲੀ ਅਕਬਰ ਖਾਨ ਸਕੂਲ ਕੋਠ ਮਿਊਜ਼ਿਕ
ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪੁੱਕੇ ਵਲੋਂ ਤੋਂ ਮਹੀਨੇ
ਸਿੱਖਿਆ ਕਈ।

ਅਜਮੇਰ:- ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਸਵਿਸ਼ਮਤ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦੇ - ਕੈਨੇਡਾ ਗਿ
ਕੇ ਵੀ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਕੋਰਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਵੈਨ-
ਕੁਵਰ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਠੇ ਕੁ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

ਸਤਵੰਤ:- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ। ਕਲਾਕਾਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਜਤੋਂਦਰ
ਅਭਿਸ਼ੇਖੀ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਤੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਗਠਿ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਲਾਈਟ ਸੰਗੀਤ ਵੀਆਂ ਮਹਿੰਦਲਾਂ ਵਿਚ ਸਲੀਮ ਰਲਾ ਸਮਝੂ ਜਮਾਕ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿੱਠੇ
ਹੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤਖਲਾ ਅਜਮਾਇਆ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ:- ਤੁਹਾਡਾ ਤਖਲੇ ਉੱਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਬੱਧੀ ਨਿੱਗਰ ਤੇ ਜਾਨਦਾਰ ਹੱਥ ਚਲਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸੁਣਿਠੇ
ਕੁੱਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਇਆਨਿਕ ਤਖਲਾਵਾਰ (CBIONIC TABLA PLAYER) ਦਾ
ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਤਵੰਤ:- ਲੋਕ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਕਾ ਕੁੱਝ ਕਰਿੰਦੇ ਵੀ ਕਰਿੰਦੇ ਮੈਂ - ਮੈਂਕੂੰ ਇਠੋ ਜਿਠੇ ਖਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ
ਇਲਚਮਪੀ ਨਹੀਂ - ਸਿਰਫ ਤਖਲੇ ਨਾਲ ਲਗਨ ਹੈ। ਮੈਂਕੂੰ ਤਾਂ ਇਹੀ ਮਹਿੰਦਲਾ ਹੀ
ਕਰਿੰਦੈ - ਮੈਂ ਅਜੇ ਕੁਝ ਕੁੱਝ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ:- ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਕੱਲੀ ਜ਼ਿੰਮਾਦਾਰ ਕਰੋ ਮਿਲਦੀ ਹੈ - ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ
ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਗਰੁੱਪ ਕਾਲ ਵਜਾਉਣ ਸਮੇਂ?

ਸਤਵੰਤ:- ਹੁਣ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ:- ਉਸ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ ਈ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਤੱਕ
ਤਾਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਤਬਲੇ ਅਤੇ ਡਰੱਮ ਵਿਚ ਫਿਰਕਾ ਕੁ ਦਰਦ ਹੈ? ਵੇਦ ਸਮੇਂ ਦੀ
ਮਿਠਤੀ ਹੀ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ?

ਸਤਵੰਤ:- ਮਿਠਤੀ ਤਾਂ ਕੀਰ ਵੇਦ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਫੇਰ ਵੀ ਤਬਲੇ ਅਤੇ ਡਰੱਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ
ਦਰਦ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਡਰੱਮ ਪਲੇ ਅਤੇ ਤੱਕ ਹੁਣੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਤੇ ਹੀ
ਘੁੰਮਦੇ ਹੋ ਹਨ। ਹੁਣ ਆਰੇ (ਉਹ ਵੀ ਸਾਇਰ ਸਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਸੱਤ ਮਾਤਰਾ ਤੇ
ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਤਬਲਾ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਆਤ ਮਾਤਰਾ (ODD BEATS)
ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਤਬਲੇ ਵਿਚ ਡਰੱਮ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿੰਮਾਦਾਰ ਡੂੰਘਾਈ
ਹੈ। ਇੰਪਰੋਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ:- ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਤੇ ਲਾਈਟ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਮਹਿਸੂਸ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਕਿਉਂ ਜਿਹਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਵੰਤ:- ਹੁਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ -
ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਂਟੀ ਲਾਈਟ ਸੰਗੀਤ ਬਹੁਤ ਸੁਹਣਾ ਲਗਦੈ। ਲਾਈਟ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੰਗੇਤ
ਜ਼ਿੰਮਾਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ - ਇਸ ਨਾਲ ਸੈਂਟੀ ਤਕੱਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ - ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਜਮੇਰ:- ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਮੈਂਦਿਓਰਤ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਰੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ
ਬੁੱਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਵਿੱਖ ਆਰੇ ਵੱਧ ਕੀ ਸਰੀਰਾਂ ਹਨ? ਕੀ
ਸੁਖ ਕੇ ਹਨ?

ਸਤਵੰਤ:- ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਾਂ, ਸੌਂਦੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੱਛਮੀ ਸੰਗੀਤ
ਹੈ - ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜੇ ਦੀ, ਸ਼ੋਹਰਤ ਦੀ ਸੰਗਣਨਾ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੰਗੇ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ
ਕਲਾ ਸਾਫ਼। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਹੈ - ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਦੀ ਤਿੱਪਤਾ ਹੈ - ਜਿੰਦਗੀ
ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਇਸਦੀ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ:- ਫੇਰ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚੋਂ ਕਰੋ ਕੁ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ?

ਸਤਵੰਤ:- ਨਿਕਲ ਵੀ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪੱਛਮੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ
ਵਿਚ ਧੁਰ ਤੱਕ ਖੁੱਬ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇੰਡੀਆ
ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ - ਤਬਲਾ - ਕਲਾ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ।

ਅਜਮੇਰ:- ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਮਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ - ਸਭ ਕੁੱਝ ਛੱਡ ਕੁਝ ਕੇ ਇੰਡੀਆ ਚਲੇ ਜਾਣਾ
- ਮਿਠਦੇ ਤਬਲੇ ਲਈ।

ਸਤਵੰਤ:- ਮਿਠਦੇ ਤਬਲੇ ਲਈ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਇਕਾਦੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪੁੱਛ ਲਓ ਕੀ ਕੀ ਕੋਲ
ਫੈਂਟੀ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ:- ਚੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਕੈਂਡ - ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਵੀ ਤਬਲੇ ਨਾਲ ਈ
ਹੋਇਆ। ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਹਿਸ਼ ਉੱਚੇ ਕੋਈ
ਦਾ ਕਲਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਹਾਂ - ਮੇਰੀਆਂ ਅਸੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੁੱਭ ਇਛਾਵਾਂ ਸਦਾ
ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ।

ਅਜਮੇਰ:- ਜੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਖਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇਤਨਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤਬਲੇ ਚਾਹੀਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ
ਕਿਸੇ ਆਲ ਤੇ ਹੱਥ ਅਜਕਾਉਣਾ ਹੈ।

ਸਤਵੰਤ:- ਅਜੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਬਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ਼ਕ ਹੈ - ਵੇਸੇ ਗੀ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਤਬਲਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਰੱਬ ਹੈ - ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਧੁਰ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਜਾਣਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ - ਉਸ ਵਰਜੇ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਲਾ-
ਕਾਰ ਮੇਰੇ ਤਬਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਣ।

ਅਜਮੇਰ:- ਅੰਤ ਵਿਚ ਚੱਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਤਬਲੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ
ਡੂੰਘਾ ਹੈ ਉਤਨੇ ਹੀ ਇਕਾਦੇ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਦੁਆ ਹੈ ਸਫਲਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕਰਮ ਲਈ।

If you are looking for
*** Quality**
*** Price**
*** After Sale Service when**
buying your car contact

ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰ
 ਖਰੀਦਨ ਜਾਂ ਟਰੇਡ ਕਰਨੀ
 ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ
 ਨੂੰ ਕਾਰ ਖਰੀਦਣ 'ਤੇ
 ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇ ਜਾਂ
 ਫੁਨ ਕਰੋ।

Kuldip Singh Jhand
Res. 524-4137

OFFICE **521-7731**
WESTMINSTER
CHEVROLET-OLDSMOLILE
12 Street & Queens Ave.
New Westminster

U-DAY APPLIANCE REPAIRS

ਕੀ ਪਾਠ ਇੱਕ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਖਿਜੜੀ-ਮਸ਼ੀਨ:
 * ਫਰਿਜ
 * ਸਟੋਵ
 * ਡਾਇਰ
 * ਟ੍ਰੈਸ਼ਰ
 ਸੰਗਠ ਹੋਣ ਕਾਰੇ ਨਾ-ਖੁਸ਼ ਹੋ? ਮੁਕੰਮਲ ਥੀ ਫੋਨ ਕਰੋ:
 ਉਦੈ ਕੋਰੋਟਨਾ

FRIDGES, FREEZES, RANGES, WASHERS & DRYERS

- MOST RELIABLE SERVICE •
- at
- REASONABLE RATES •

Ask for UDAY KOROTANA

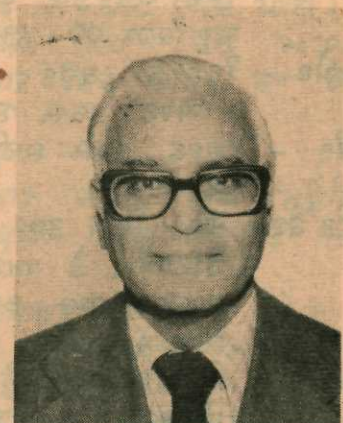
810 - 20th St.

Bus. 521-5517

New Westminster

Remember When . . .

There was a time when Sun Life simply handled life insurance. Times have changed and so have we. Today with so many types of insurance available, you have to be knowledgeable to choose the one just right for you. I'd like to help you make that choice. Let me use my knowledge and experience to help you with your personal financial planning. Call me today, and you'll see why personal service is my assurance of satisfied customers.

MOHINDAR S. GILL, B.COMM., M.B.A., C.G.A.

VANCOUVER ROYAL CENTRE BRANCH
 SUN LIFE ASSURANCE COMPANY OF CANADA
 730 - 1055 W. GEORGIA ST.
 VANCOUVER 5, B.C.

Please send me complete information on the above Sun Life Plan. I understand there is no obligation.

Name

Address

City

Province

Get your life in shape.
SUN LIFE
 OF CANADA

Telephone: Off: 682-8441
 Res: 433-1684

ਘਾਲਾ ਮਾਲਾ

ਗਿੱਲ ਅਵਤਾਰ

'ਕੁੱਲ ਦੋ ਜੋ?' ਮਾਸਟਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅੱਡਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਚੌਕ ਉਹਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਹੀ ਇਕ ਦੂਣੀ ਅਤੇ ਦੋ ਸਿਫਰੇ। ਚੋਰਾਂ ਉੱਤੇ ਮੌਰ ਪੈਂਦੇ ਉਹਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਸਨ, ਮੌਰਾਂ ਉਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੈਣ ਦਾ ਕਈ ਕਿਆਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ।

ਮਾਸਟਰ ਕੱਦ ਦਾ ਮਧਰਾ, ਸਿਰੋਂ ਗੰਜਾ, ਜਣੇ ਖਣੇ ਨਾਲ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਦਿਨ ਦਿਹਾਰ ਵੇਲੇ ਲੋਕ ਉਹਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਸਾਂਝੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਮੋਹਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅਰਜਣ ਸਿੰਘ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਦਾ ਅਜੇ ਨਵਾਂ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਅਮੀਨ ਨੂੰ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਯੂਗੰਡਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਏਸ਼ੀਅਨ ਹਨ : ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚਣ ਲੱਗੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਕੈਂਪ ਖੁਲ੍ਹਣ ਲਗ ਪਏ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਇਮਦਾਦ ਲਈ ਦੌੜ ਭਜ ਕਰਨ ਲੱਗੀ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਦਰ ਦਰ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਅਖੇ ਵਪਾਰੀ ਆਦਮੀ ਨੂਠਾ ਫੜੀ ਫਿਰਦਾ ਦੁੱਕੀ ਤਿੱਕੀ ਜਿਹਾ ਲਗਦਾ। ਨੱਚਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਘੁੰਡ ਕੇਹਾ। ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰੇ, ਪੌਂਡ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਕੁੱਲ ਸੱਤਰ। ਮਾਸਟਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ-ਗਾਂਢਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਬੁੱਤਾ ਲੱਗਾ।

ਮਰਦ ਮੰਗੋਤਰਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਫਿਰ ਲਾਖੇ ਨੂੰ ਮੀਣਾ ਟੱਕਰ ਪਿਆ। ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਦੀ ਲੰਡਨ, ਕਦੀ ਬ੍ਰਿਸਿੰਘਮ। ਕੱਚਾਂ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਪੌਂਡ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਦੋ-ਦੋ, ਚਾਰ-ਚਾਰ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਛੇ ਸੌ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੁੱਛਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ, ਮਾਸਟਰ ਐਨਕਾਂ ਵਿਚ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਹੱਟੀ ਅੱਛੇ ਖਾਸੇ ਸਟੋਰ ਜਿੰਨਾ ਰਸ ਲੈਣ ਲਗ ਪਈ। ਆਲੂ ਗੰਭੀ ਦੇ ਬਕਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਫੱਟਾ ਜਿਹਾ ਬੀੜ ਕੇ ਕੁਝ ਰੋਲ ਉਹਨੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਲਿਆ ਟਿਕਾਏ। ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਝਰਮਟ ਬੱਝਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਹਰ ਪਾਸੇ 'ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ' ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

'ਕਾਲਿਆਂ ਪੀਲਿਆਂ ਦੇ ਇਥੋਂ' ਬਿਸਤਰੇ ਲਪੇਟੇ। ਇਹ ਮੁਲਕ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਹੈ।—ਪਾਵਲ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲਾਫ ਦਿੱਤੀ। ਨਸਲੀ ਸਬੰਧ ਹੋਰ ਵਿਗੜ ਗਏ। ਗਾਲੀ ਗਲੋਚ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਨੌਬਤ ਘਸ਼ੁੰਨ-ਮੁੱਕੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਦੇਸੀ ਲੀਡਰ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਪੁਲਸ ਕਾਨੂੰਨ

ਕੱਛੇ ਮਾਰ ਕੇ ਟਹਿਲਦੀ ਰਹੀ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਦਰ-ਪੇਸ਼ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਵੋਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ। ਹੱਟੀ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਹਫਤੇ ਜਲਸਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਸਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।...

ਮਾਸਟਰ ਅਜੇ ਪਾੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੁੱਕਾਂ ਮਾਰਕ ਕਰ ਕੇ ਹਟਿਆ ਹੀ ਸੀ, ਕਿ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਖੜਕ ਪਿਆ। 'ਹੈਲੋ!' ਉਨ੍ਹਾਂ ਢਿੱਲੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਬੋਲ ਰਿਹਾਂ।'

'ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਪਾਸਾ ਪੁੱਠਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਸਕੀਮ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਮਾਈਕ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੀ ਸੀ, ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਨਾਅਰੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ : 'ਡੀਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਹੁਣੇ ਬਣਾਓ। ਡੱਬੂ ਕੁੱਤੇ ਬਾਹਰ ਭਜਾਓ।' ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਉਖੜੀ-ਉਖੜੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

ਹਰ ਦਰ-ਘਰ ਜਾਗਰ ਸਿਉਂ ਦੇ ਕੁੱਟੇ ਜਾਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸੀ। ਕਲ੍ਹ ਰਾਤੀਂ ਲੋਟ ਸਿਫਟ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਬਸ ਸਟਾਪ 'ਤੇ ਬਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਭੂਤਰੇ ਹੋਏ ਟੈਡੀ ਬੁਆਏਜ਼ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਅਚਾਨਕ ਟੁੱਟ ਪਏ। ਸਿਰ 'ਚ ਠੁੱਡੇ ਲਗਣ ਨਾਲ ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਸਪਤਾਲ ਜਾ ਕੇ ਹੋਸ਼ ਆਈ।

ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਸੋਂ ਰੋਹ 'ਚ ਆ ਗਈ। ਦੁਪਹਿਰੋਂ ਬਾਦ ਜਲੂਸ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਇਕ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜਲਸਾ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਗਭਰੂ ਨੇ ਉਹਤੋਂ ਮਾਈਕ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਲੈਣ ਖਿੱਚ ਦਿਤੀ। 'ਜਲਸੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਅਰਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਵਿਚ ਦੰਮ ਤੌੜ ਗਈ।

'ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਅਬ!' ਮਾਸਟਰ ਬੋਲਿਆ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਮਾਈਕ ਈ ਖੋਹਿਆ ਐ ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਵੇਲਾ ਨਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵੀ...'

'ਵੇਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਦੋੜਾ ਜਾਂਦਾ ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਪੁੰਆਧਾਰ ਸਪੀਚ ਵੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ, ਡੀਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਪਰ...'

'ਪਰ ਪੁਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ,' ਮਾਸਟਰ ਗਰਮੀ ਖਾ ਗਿਆ, 'ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮੇ ਬੈਠੇ ਐ। ਖੁਸ਼ਕ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਨਿੱਘੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਐ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਐ ਝਪਟਾਂ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਏਕੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਉਣ ਦੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਗਰ ਸਿਉਂ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਤਾਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਦਿਓ।'

ਅਖੀਰਲਾ ਬੋਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਬੱਪੜ ਵਾਂਗ ਵੱਜਾ। ਸਲਾਹ ਮਸਵਰੇ ਦੀ ਪੁੜੀ ਮਾਸਟਰ ਗਾਹੇ-ਵਗਾਹੇ ਝਾੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜੱਟ-ਸੋਟਾ ਉਹਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਸੱਟ ਖਾ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਭਲ ਗਿਆ, ਆਖਣ ਲੱਗਾ, 'ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਨਾਬਰ ਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਕਰੋ...'

ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਫੂਕ ਮਾਰੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਜਾਗਰ ਸਿਉਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਾਸਤੇ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚਹੂੰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ

ਮਾਸਟਰ ਆਪ ਬਣਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਜੋਸ਼ ਸੀ—ਪੌਂਡਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਨ ਲਗ ਪਿਆ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਖਬੂਦੀ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹ ਮਚਦੀ ਗਈ, ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਡੀਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਸਾਊਥਾਲ, ਗਰੇਵਜ਼ੈਂਡ ਅਤੇ ਲੈੱਸਟਰ ਦੀਆਂ ਜਥਾੜੇ-ਤੋੜ ਝਪਟਾਂ ਵਿਚ ਹੁੱਲੜਬਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਭੂਤਨੀ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਪੁਲਸ ਦੀ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰ ਕੁਝ ਮੱਠਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਜਾਗਰ ਸਿਉਂ ਵਾਲਾ ਕੇਸ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਜਿੱਤ ਗਈ। ਤਿੰਨ ਹਮਲਾਆਵਰ ਮੁੰਡੇ ਛੇਆਂ ਛੇਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਬੱਝ ਗਏ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਮੁਥਾਰਕਾਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨਵੇਂ ਖਰੀਦੇ ਸਿਨਮੇ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ-ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਛਾਤੀ ਥਾਪੜਦਿਆਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, 'ਮਜ਼ਦੂਰ ਭਰਾਵੇਂ! ਦੋਂ-ਦੋਂ, ਚਹੁੰ-ਚਹੁੰ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ, ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕੌਮ ਨੂੰ ਲੋਢੂਆਣਾ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।'

'ਸਾਲਾ ਏਕਤਾ ਦਾ...' ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦਾ ਮਾਸਟਰ ਸਿਨਮੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਬੇਰੁਖੀ ਦੀ ਭਿਣਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈ ਗਈ। ਤੜਕਾਲ ਚੈੱਕ ਉਹਨੇ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ।

'ਕੁੱਲ ਦੋ ਸੌ?' ਚੈੱਕ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਰੰਗ ਮਾਸਟਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ, ਇਕ ਜਾਂਦਾ। ਤਲਖੀ ਜਿਹੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਖੜਕਾ ਦਿਤਾ। ਔਂਗਿਉਂ ਔਂਠ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੋਲਿਆ, 'ਮੈਂ ਡੀਲਕਸ ਸਿਨਮੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਰਜ਼ਣ ਸਿੰਘ ਬੋਲ ਰਿਹਾਂ, ਅਰਜ਼ ਕਰੋ।'

'ਅਰਜ਼ ਇਹ ਐ,' ਮਾਸਟਰ ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਵਾਂਗ ਤਪ ਰਿਹਾ ਸੀ, 'ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਅਬ ਸਤ ਘਰ ਤਾਂ ਡੈਣ ਵੀ ਛਡ ਲੈਂਦੀ ਐ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਖੋਡ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਈ ਘਾਲਾ-ਮਾਲਾ...?'

'ਘਾਲਾ-ਮਾਲਾ...ਹੀ...ਹੀ...ਹੀ, ਕਿਹੜਾ ਘਾਲਾ-ਮਾਲਾ ਮਾਸਟਰ?'

'ਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸਤਾਰਾਂ ਸੌ। ਖਰਚਿਆ ਸਾਰਾ ਪੰਜ ਸੌ। ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਕੁੱਲ ਦੋ ਸੌ?'

'ਹੋਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਸਿਨਮਾ ਲੁਆ ਦਿਆਂ ਮਾਸਟਰ?'

'... ਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਝੁਣਝੁਣੀ ਆ ਗਈ। ਅਹੁੜਿਆ ਕੁਝ ਨਾ। ਜੇਬ 'ਚੋਂ ਰੁਮਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਆਈ ਤੁੱਲੀ ਪੁੱਝਣ ਲਗ ਪਿਆ।

[Calgary, Alberta]

ਸ਼ਬਾ 19 ਟੀ ਬਾਰੀ
 ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰੀ ਆਇਆ। ਇਸ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। "ਏ ਹਾਲੀ ਈ ਅਕਲ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੇਰ ਉਤੀਕ ਕਰ। ਵੱਡਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ।" ਇਹ ਲਿਖਾਈ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਵਾਰਿਫ਼ ਕੀ।

FOR ANY KIND OF
PHOTOGRAPHY

REMEMBER

OPEN
 9:30 a.m.
 5:30 p.m.
 FRIDAY
 9:30 a.m.
 7:00 p.m.

PORTRAITS
 PASSPORTS
 WEDDINGS

**KARTAR
 PHOTO STUDIO**

47 KINGSWAY
 PHONE 872-0622
 872-0623

KARTAR FILMS
 INTERNATIONAL
 IMPORTERS OF
 E. INDIAN MOVIES
 AND
 DISTRIBUTOR
 TO
 U.S.A. AND CANADA

SPECIALIST IN ALL
 KINDS OF PHOTOGRAPHY
 WE ALSO SELL
 CAMERAS AND
 ACCESSORIES

Ideas

YOU'LL FIND INTERESTING
 AND VALUABLE!

Balwant Gill
 Representative

- Money-Back Life Insurance
- Income Protection
- Mortgage Protection
- Retirement Funds
- Education of Children
- Conserving a Business Interest

Telephone Office:
 521-3781
 Residence:
 591-3798

Get your life in shape.

**SUN LIFE
 OF CANADA**

SUN LIFE OF CANADA
 321 SIXTH STREET
 NEW WESTMINSTER, B.C.
 V3L 3A7

ਵਲੈਤੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ

- ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਦੋ ਪੱਠੇ ਛੱਕ ਕੇ ਪਾਠਕ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਏ ਇਕ ਲੱਕੜ ਦੇ ਬੈਠ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਾ। ਮੈਂ ਮੜਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਤਾ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਰਾਟੇ ਮਾਰਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਮੜਕਾਂ ਦੀ ਗਿੱਠੀ ਨੂੰ ਵੰਮ ਬੋਝਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਬੱਸਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਮਾਫ਼ਾਜ਼ਾਈ ਕਾਰਨ ਹੁੰਗਾਰੇ ਵਿਚ ਹੁਲਾਸ ਜਿਹਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੂਰਜ ਦੇਣਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਾਪਦਾ ਸੀ ਜੋ ਮਾਪਣੀਆਂ ਸੋਨ ਰੰਗੀਆਂ ਵਿਠਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਆਂਡੇ ਨੂੰ ਗਰਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੀਆਂ ਮਛੂਰ ਤਿੜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪਈ ਬਰਫ਼ ਦੇ ਬੱਲਿਉ ਮਾਪਣੀਆਂ ਵੁਲੀਆਂ ਗਿੱਠੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਿੱਤੀ ਮਹਾਨ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਚੰਗੇਰ ਕਦਾ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਫਲਾਂ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਕਲਾਕਾਰ ਮਾਪਣੇ ਸੁਖਮ ਬੁਰਛਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਰਤੀ ਦੀ ਅਫੁੱਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਕੇਵਲ ਵਿਵਰੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇੰਨ ਕਰ ਕੇ ਮਾਪਣੀ ਕਲਾ ਉਤੇ, ਵਿਤਕਾ ਗਰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਆਂਗਲੇ ਅੰਗਾਂ ਤਾਦ ਚੰਦ, ਤਾਰੇ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣੀ ਕਲਾ ਗੀ ਹੋਰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਕਾਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤਿਮਾਨੀ ਹੋ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਵੀ ਤੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਗਲੀ ਇੰਨ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਤਵ ਸਬੰਧੀ ਸੋਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਵੈਠੇ ਅੰਠੇਰਾ ਦੀਪਕ ਇਕ ਸਾਹਿਤਕ ਮਿੱਤਰ ਕੇਰੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਸੁਖ ਸਾਂ ਕਿ ਚਲੇ ਸਾਥ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੋਈ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਰ ਪਲ ਵੰਗੇ ਗੁਜਾਗੇ। "ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਘੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਬਈ ਤੈਂਗੇਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਕੋਠਿਠਾ ਬਈ ਚਲੇ ਉਥੇ ਚਲ ਕੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਾਂ।"

ਦੀਪਕ ਨੇ ਤੁਤਰੀ ਜਿਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸੱਚੇ ਹੱਥ ਇਕ ਫੜੇ ਰਸਾਲੇ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਮਾਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ।

"ਉਏ ਬੈਠ ਤਾਂ ਜਾ ਕਰਦੇ ਸਾਂ ਗੱਲ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਵੀ ਪੁਰ ਸੱਚੇ ਹੱਥ ਆਇਆ ਤੇਰਾ।" ਮੈਂ ਬੈਠ ਉਤੇ ਬਿਰਾਠਿਠ ਲਈ ਦੀਪਕ ਦੇ ਕੋਟ ਦੀ ਇਕ ਕੰਨੀ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਿਆਂ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਆਖਿਆ।

"ਬੈਠਣ ਬੁਠਣ ਦੇ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗੰਠ ਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਕਰ ਬਈ ਤੇਰੀ ਕਹਾਣੀ "ਦੀਏ ਸੱਚੇ ਅਨੇਕ" ਦਾ ਕਾਇਰ ਕੋਣ ਮੈਂ। ਉਸਨੇ ਕੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵਾਲਾ ਪੰਨਾ ਰਸਾਲੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਵਿਚ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ। ਦੀਪਕ ਤਾਂ ਸੱਚ ਸੁੱਚ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਚੁੱਟੀ ਕੀਤੀਆਈ ਖੜਾ ਸੀ।

"ਹਾਂ ਫਿਰ ਕਸ ਬਈ ਕਾਇਰ ਕੋਣ ਮੈਂ?" ਦੀਪਕ ਨੇ ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਫਿਰ ਤੁਤਰੀ ਜਿਹੀ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ।

"ਪ੍ਰਿਥੀ" ਮੈਂ ਕੁਲੇ ਠਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਪ੍ਰਿਥੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੀ ਪੁਰ ਕਰਦਾਂ।" ਦੀਪਕ ਨੇ ਮੜਕਾਂ ਸੁਖਲ ਜਿਹਾ ਕੀਤਾ। "ਹੋਰ ਤੈਂ ਨੂੰ ਘੁੰਮਣ ਸਿੱਧੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।" ਗਲੀ ਮੈਂ ਠੱਠੇ ਜਿਹੇ ਦੇ ਰੋਮ ਵਿਚ ਆਖਿਆ।

"ਤੂੰ ਆ ਲੇਲੇ ਧੋਧੇ ਜਿਹੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਤੇ ਬੀਠਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਕੇ ਦੱਸ ਬਈ ਏਹ "ਪ੍ਰਿਥੀ" ਕੋਣ ਮੈਂ?" ਦੀਪਕ ਨੇ ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਤੁਤਰੀ ਜਿਹੀ ਤੈਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਵਾਂਗ ਉਧਰੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ। "ਖੈਰ ਕੋਈ ਬੀ ਹੋਣ ਪਰ ਮਿੱਤਰ ਤੂੰ ਨੀ। ਵੇਖਾਂ ਤੇਰਾ ਕਾਲੇ ਮੂੰਹ ਕਾਇਰ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣੈ? ਹਨੁੰਮਾਨ ਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਣੈ ਤਾਂ।" ਮੈਂ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕੰਨ ਲਈ ਹਾਸੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਆਖਿਆ।

"ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਨੀ? ਇਹ ਸਾਹੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਕੇਰੇ ਤੇ ਚੁੱਕਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਧੋਸ਼ਟਮੈਂਕ ਪ੍ਰਿਥੀ ਧੋਸ਼ਟਮੈਂਕ। ਮੈਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ। ਚੀਰ? ਮੈਂ ਜਨਬਾਤੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਜਨਬਾਤੀ। . . . "

" ਉਏ ਤੁਏ ਮਾਹਿਤਕਾਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਜ਼ਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।" ਮੈਂ ਦੀਪਕ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੱਟੀਦਿਸ਼ਾ ਮਾਧਿਸ਼ਾ।

" ਪਿਊਸ਼ੀ ਤਾਂ ਪੱਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰੇਕੋਂ ਕੀ ਹੱਦ ਪਰ ਮੈਂ ਤੇ ਕੁਝ ਤਰ ਮੁੱਛੇ ਹੀ ਕਹੀ ਇੱਕੋਇਕ ਵਿਚ। ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਸਤ ੦ ਵੱਤਾ ਹਮੀ ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਕਰਦੈ। ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨਕਲੇ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਦੇ ਵੇਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀਹੁ ਗਾਧੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਵਿਚ ਸੀਤ ਮੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੀ ਕਹੀ। ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਨਕਲੀਆਂ ਕਰੇਨ ਉਤੇ ਬੁਲਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਿੱਠਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਲਾਹੁਣੈ ਪੈਂਦੈ। ਸਿੰਘਾਸਤਦਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਟੀ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਤਦਾਨ। ਸਾਇਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟੀਸੀ ਦਾ ਸਾਇਰ। ਤੋਰਿਸ਼ਾ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰੇ ਦਾ ਤੋਰਾ। ਹੁਣ ਹੀ ਦਸ ਬਈ ਦੀਪਕ ਕੀ ਨੂੰ ਮਾਪਣੇ ਮਾਪ ਨੂੰ ਪਿਊਸ਼ੀ ਸਮਝਦਾ।" ਮੈਂ ਚੋਰਾ ਗਰਮ ਵੇਖਕੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਬਦਲਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ-ਮਾਉਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚੋਂ ਸਾਹ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਮਾਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕਾਇਰ ਪਿਊਸ਼ੀ ਦੇ ਗਾਣ ਤੇ ਮੋਕਾਣ ਦਸ ਗਿਸ਼ਾ। ਹੁਣ ਦੀਪਕ ਕਤਾ ਕੁ ਫਿੱਝਾ ਜਿਹਾ ਪੈਂਦੇ ਕੀਹੁ ਲੱਗਿਸ਼ਾ, 'ਮੈਂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਧਰੀਨ ਜਿਹਾ ਕੀ ਮਾਉਦਿਸ਼ਾ। ਮੈਂ ਹਾਲੀ ਹੀ ਕੋਚਦਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿਊਸ਼ੀ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਮਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੈਂਬਰ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦੇ ਵਿਚ ਕੇਰੇ ਘਰ ਯਕਲੀਆਂ ਕਹੀ ਸੀ ਮਾਰਨ ਮਾਏ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਿਏਂ ਸੂਰ ਬੋਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ?" ਦੀਪਕ ਨੇ ਕੀ-ਮਈ ਲਹਿਨੇ ਵਿਚ ਮਾਧਿਸ਼ਾ।

" ਸਤਾ ਦਾ ਪੁਰਾਨ ਤੇਜਾ ਸਿਉ 'ਫੱਟੇ ਚੱਕ' ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਗਾਨ ਦੀਆਂ ਕੋਰਾਂ ਦੀ ਖਾ ਗਿਸ਼ਾ ਕਿ ਦੀਪਕ, " ਪਿਊਸ਼ੀ" ਅਕਲ ਵਿਚ ਨੂੰ ਹੀ ਮੈਂ। ਮੈਂ ਕਿਏਂ ਕਾ ਮੈਂ ?" ਦੀਪਕ ਨੇ ਮਾਪਣੀ ਦੁਬਿਆ ਸਾਫ ਪੁਗਟਾਉਦਿਸ਼ਾ ਮਾਧਿਸ਼ਾ। " ਅਕਲ ਵਿਚ ਪਿਊਸ਼ੀ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਏਇਸ਼ਾਮ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਾਡੇ ਕਾਇਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਦਰਥਾਤੇ ਮਾਪਣਾ ਬੁਲਕਾਰਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਘਾਟ ਕਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਮਹਾਨ ਕਾਇਰ ਵਿਚ ਮਾਪਣੀ ਹੁੰਦਾ ਦਾ ਮਾਹਿਸ਼ਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਮਾਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬੜਾ ਸਿੰਘਾਣਾ ਬਦਿਸ਼ਾ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਸ਼ਾ।

" ਛੋੜ ਯਾਰ ਮੈਂ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਏ ਵਿਚ ਨੂੰ ਯਕਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਾ ਕਰ। ਹੋਰ ਸੁਣਾ ਫਿਰ ਅੱਜ ਕਲ ਲਿਖਿਸ਼ਾ ਕੁਛ ?" ਮੈਂ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਚਾਹੋਂ ਕਰਕੇ ਚੈਂਚ ਉਤੇ ਬਠਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਿਸ਼ਾ ਮਾਧਿਸ਼ਾ।

" ਤੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਕਈ ਦਰਬਾਰ ਮਗਰੋਂ ਪੱਕ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਨੂੰ ਮਾਧਿਸ਼ਾ ਸੀ ਬਈ ਕੋਰੀ ਕਵਿਤਾ ਹਾਲੀ ਬੜੀ ਕੱਚੀ ਮੈਂ। 'ਵੇਖੀ' ਨੇ ਉਸੇ ਗਤ ਮੈਂ ਨੂੰ ਘਰੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਨੂੰ ਜਗਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਸੀ ਸੀ।" ਦੀਪਕ ਨੇ ਮੈਂ ਕੋਰੀ ਕੁਟਕੇ ਕਾਲ ਦਾ ਹੁਡਾਉਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਰ ਕੀਤਾ। ਦੀਪਕ ਦਾ ਸਾਹ ਮਾਪਾ ਵੇਕੇ ਦਾਗ ਤਰਿਸ਼ਾ ਪਿਸ਼ਾ ਸੀ। ਕਤਾ ਕੁ ਚੋਰ ਲੱਗਣ ਕਾਲ ਉਹ ਫਿੱਝਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਗੱਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਗੀਨੇ ਦੇ ਮਾਗ ਦਾਗ ਹਿੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

" ਹਾਂ ਮੈਂ ਮਾਧਿਸ਼ਾ ਸੀ ਬਈ ਹਾਲੀ ਤੇਰੀ ਕਵਿਤਾਂ ਸਿਖਾਂਦਰ ਕਈਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸੁਖ ਹੋਣ ਸੀ ਨੇ ਮੈਂ ਕੀਹੁ ਵਿਚਾ ਬਈ ਤੂੰ ਵੁਜਾ ਵੈਜ ਨਾ ਘਾਬਲੇ ਕਰੁਣਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਤਾਂ ਬਿਮਾਰੀ ਮੈਂ ਜਿਕਰੇ ਮਾਪਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੰਘਾਰ ਹਾਂ। ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਜਾਇਨ ਤੁਰਤਾਚੀਨੀ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਵੱਡੇ ਦੇ ਵੁਗਾੜੇ ਦਾਗ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਮਾਦਮੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੋਰੀ ਕੁ ਤੁਰਤਾਚੀਨੀ ਕਾਲ ਘਰਕ ਵਿਚ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਕਹੀ ਪੁੱਟਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।" ਮੈਂ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਵੇਖਕੇ ਮਾਪਣਾ ਵੇਸ ਜਾਗੀ ਕਖਦਿਸ਼ਾ ਮਾਧਿਸ਼ਾ, " ਦੀਪਕ ਕੋਈ ਕਿਰਤ ਨਕਲ ਲੈਣ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਦੀ ਸਮਾਂ ਮਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਪਲਈ ਪੁੰਗਰਈ ਗੀਰਈ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਹੈ ਜਿਏਂ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਤ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪੁਰਵਰੋਸ਼। ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਮਾਂ ਦੇ ਘੇਟ ਤੋਂ ਕੰਝਾਰ 'ਚ ਮਾਉਦਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਕਮਿਸ਼ਾ ਬੱਚਾ ਮਾਮ ਤੋਰ ਉਤੇ ਜਿਸਮਾਨੀ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤੋਰ ਤੇ ਕਈ ਉਦਾਈਆਂ ਦਾ ਘਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਮਾਹਿਤਕਾਰ ਦੀ ਮਾਪਣੇ ਕਲਪਣਾ ਰੂਪੀ ਗਰਤ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਰੂਪੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਕਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵੈਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਤੇਰੇ ਕੋਰੇ ਵਰਗੇ ਮਾਹਿਤਕਾਰ ਸਿਰ ਮੋਰਿਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਪਾੜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜਣੇਪੇ ਦੀਆਂ ਪਾੜਾਂ ਸਮਝਕੇ ਕਿਲੁਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਜੇ ਕੋਰੀ ਉਸ ਕੋ ਨਕਲੇਗਾ ਉਹ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਚਾਈ ਤੇ ਤੁੰਲਿਸ਼ਾ ਹੋਇਸ਼ਾ ਕਹੀ।

"ਮੈਂ ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂ। ਮੇਰੇ ਪੈਰੋਂ ਵਿਚ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ 'ਫੋਰੇ ਫੋਰ' ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ 'ਯਰਤੀਯ' ਮੈਨੂੰ ਆਪ 'ਪ੍ਰਿਥੀ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਲਾਏ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਉਦਠਾਇਕ ਹੋ ਕੇ ਕਾਲ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਪੜ੍ਹਨ ਜੇਗਾ ਹੀ ਟਾਇਮ ਨਹੀਂ। ਹੋਰੇ ਕਮਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹੇ ਹਨ। ਥੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰੇ ਗੱਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਨੈ?" ਕੀ ਕੇ ਦੀਪਕ ਨੇ ਕਮਾਲੇ ਦੀ ਮੁੜ ਤੁਤਰੀ ਜਿਹੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਅੱਖ ਮਿਲਾਏ ਘਰ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਮਗਰੋਂ ਦੀਪਕ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਡਾਕਖਾਨੇ ਵਿਚ ਸਾਇਰ ਉਦਠਾਇਕ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਉਦਠਾਇਕ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮਿਲਾਏ ਬਿਨਲੀ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੇ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਖੱਤ ਪੱਤਰ ਆਉਂਦੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਮੇਰੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਹੀ ਵਧ ਗਈ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਮ-ਫਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪੇਂਡੂ ਜੀਤੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਕੇ ਦਿੱਤੀ। ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਸਾਡੇ ਦਰਾਂ ਅੱਗੇ ਉਠਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਗਤ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ੀਬਤ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਪਈ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਦੇਹੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਕਾਰ ਦੇ ਮੁਹਾਲੇ ਵੇਖੋ ਟਾਇਰ ਪੰਚਰਗ ਵਈ ਅੱਧੀ ਗਤ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕੀ, ਅੱਖਾਂ ਮਲਦਿਆਂ ਕਮੀਦਰ ਚੁੱਕਿਆਂ ਅੱਗੇ ਖੜਕ ਖੜਕ ਬਿਨਾਂ ਉੱਝ ਵੀ ਨਾ। ਅਜ ਟੈਕਸ ਵਾਲਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਕਰਦੀ-ਦਿਵੇਟ ਮੰਗ ਲਏ ਸਨ। ਸਿਹਤ ਮਹਿਰਮੇ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਬਿੱਲੇ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ?' ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੇ ਲਾਈਮੈਂਟ ਦੀ ਖੁੱਭ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਨਕਪੈਰਟਰ ਹੋਣੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਘਰੋਂ ਹੋ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਦਿਨ ਸਦੇਹੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਾਡੇ ਚਰਚਾਨੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕੀ, ਮੈਂ ਸੁਤਉਨੀਏ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਵਾਲੇ ਖੁੱਭ ਰਹੇ ਸੀ, "ਡਿਲਿਵਰੀ ਕੌਮ ਕਰ?" ਮੈਂ ਹੱਕ ਬੱਕ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਈ ਬੋਲੋੜੀ ਤਰਲੀਫ ਦੀ ਸੁਆਫੀ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਸ਼ਾਮੀ ਹੋ ਪੁਲਿਸਮੈਂਟ ਮੇਰੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਕੋਰ ਕਰਨ ਲਾਏ ਸਨ।

ਦੂਜੇ ਹਫਤੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕੋਮਫਾਹ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਗਲੇ ਨਾ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਹਿਰਮੇ ਦੇ ਇੰਨਕਾਰਨ ਮਿਸਟਰ ਪਾਰਮਨਰ ਦਾ ਸੁਕੇਗ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬੁੱਟਪੱਟ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਮਿਲਾਂ। ਮੈਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੂਲੀ ਖੁੱਟਣ ਵਾਂਗੀ ਸ਼ਾਗ ਜੇਰ ਲਾਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਖਿਚਿਆ। ਉੱਤਰ ਜਿਏਂ ਮਣ ਮਣ ਦੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮਿਸਟਰ ਪਾਰਮਨਰ ਉੱਝ ਵੀ ਦੇਸੀ ਬੀਇਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੱਥੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਬਹੁਤ ਖਾੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੀ ਮੈਂਦੇ ਕਰ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਵਾਹ ਕੋਈ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਮਿਸਟਰ ਪਾਰਮਨਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕੋਰੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਤਰਿਆ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਸਰੋਂ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਇਕਠਾਕਾਮਾ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਵਗਾਹ ਕਾਰਿਆ। ਇਸ ਸਰਕਾਰੀ ਕੋਰੀ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਤਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਤਿਰ-ਲੇਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦਸਖਤ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਕ ਪੱਲ ਮੇਰੇ ਵਲ ਗਹਿਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਮਗਰੋਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮੋਰ ਦੀ ਦਗਰ ਵਿਚੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਮ ਦੇ ਇਕ ਖੱਤ ਕੱਢ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਉਸ ਖੱਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇੰਨ ਸੀ।

"ਇਹ ਤਿੰਨਕਤਾਨ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਲਾਂ ਗੱਤੀਆਂ ਉਲਟਾਉਣ ਦੇ ਦਰਮ ਵਿਚ ਹੋ ਵਾਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵੀ ਨਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਸਿੱਧੇ ਸਬੰਧ ਚੀਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ। ਬੜਾ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਆਦਮੀ ਹੈ।"

ਮਿਸਟਰ ਪਾਰਮਨਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬਰਖਾਸਤੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੱਢ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਫੜਾਉਇਆ ਆਖਿਆ, "ਗੱਤ ਕਾਈ ਮੈਂਡ ਗੱਤ ਕੋਰ ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਧ?" ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੁਝ ਜਿਹਾ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਬਿਨ ਟਿਕੋਟੇ ਲਟਾਕਾ

"ਦਤੋਂ ਦੂਰ" ਸਮਾਜਿਕ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਈਠੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਹਿਤਰ-ਵੇਲੀ ਕੈਨੇਡਾ-ਵਾਸੀ ਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਲ ਦੇਣ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਇੱਲ ਨਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰਾਮ ਕਰੂਪ ਮਦਖੀ
ਬਰਨਾਲਾ / ਪੰਜਾਬ

ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੁਭਵਾਨ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਰਖੇਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਘੱਟਰ ਦਾ "ਦਤੋਂ ਦੂਰ" ਕੋਲ ਰਹੇ ਹੋ - ਕਰਮਾਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ - ਤੁਹਾਡੇ ਮਿਦਰ ਮਿਰਤ ਨਤੇ ਮਾਹਿਤ ਪੂਰੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਮ! ਏਧਰ ਸਾਡੇ (ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ) ਤੁਸੀਂ - ਕਸਿਤ ਕੇਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੇਡਾਂ ਵਿਰਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪਰਚਿਆਂ ਦਾ ਘੱਟਰ "ਕਸਕਾ-ਮਾਹਿਤ" ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉਡਿਆ - ਇਸ ਘੱਟ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਬਾਨੀ ਲੈ ਗਏ ਹੋ। "ਦਤੋਂ ਦੂਰ" ਨੂੰ ਮਾਹਿਤਰ - ਭਾਰਤੀ - ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਹਿਤ ਦਾ ਹਾਈ-ਬਰਾਉਣ ਲਈ ਮਾਹਿਤਰ - ਭਾਰਤੀ - ਪੰਜਾਬੀ ਕੇਖਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਪੈਦਾ ਕਰੋ। ਮਾਹਿਤਾਂ ਸੁਤ ਇਛਾਵਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮੰਗ-ਸੰਗ ਹਨ।

ਨਕਸ਼ੀਰ ਬਾਤ
ਲਿਵਰਪੁਲ, ਇੰਗਲੈਂਡ

ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕੇ ਇਕ ਸਖਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ "ਦਤੋਂ ਦੂਰ" ਦਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਾਈ ਬਰਛਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੋਰ ਮੰਗਏ ਹਨ ਪਰਛੇ ਨੂੰ ਜਗ ਹੋਰ ਨਿੰਗਰ ਬੁਝਾਠ - ਬਹੁਤਾ ਹਲਕਾ ਮੈਟਰ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕੇਖਰਾਂ ਨੂੰ ਜਗ ਵਧੇਰੇ ਪਰਛੇ ਘੱਲਿਆ ਕਰੋ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਕਈ ਛਾਪਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਪਰਛਾ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਮਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੈਰਈ ਕਰੋ ਕੋਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਰਣਗੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਘਈਆ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਪਰਛੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਦਿਠਗੇ - ਮਿਰਠ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਮਿਧਾਂਤਰ ਪੈਰਈ ਕਰਈ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕਨਰ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਏ ਹੀ ਪਰਛੇ ਨੂੰ ਮਾਹਿਤਰ ਮਿਮਾਰ ਤੋਂ ਹੇਡਾਂ ਲੈ ਜਾਠਗੇ। ਇਸ ਮੱਕ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁੱਲੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਲਖਸ਼ ਚੰਗੇ ਮਾਹਿਤ ਦੀ ਪੈਰਈ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੈ।

ਸੁਖਿੰਦਰ / ਟਰਾਂਟੋ

ਮੈਂ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਵੇ ਇਹ ਮਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਵੀ ਮਗਾਹ ਵਧੂ ਮਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋਲਤ ਕਰਨ ਦੇ ਘਤਨ ਜਾਗੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਦਤੋਂ ਦੂਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਹ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੁਸੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦਤਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਤੋਂ ਦੂਰ ਵੀ ਅਣਖੋਰ ਲਗਨ ਵਾਲੇ ਸਾਈ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਈ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਤੇ ਮਾਣ ਘਟ ਨਹੀਂ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਸਾਰਿਮਤਾ ਵਿਚ ਗੰਗਣ ਦਾ ਮੋਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਅਪਰੰਲ ਮੰਗ ਵਿਚ ਸੰਤਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦੀ 'ਸੁਧਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹਵਾਸਾਤੀ' ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੁੱਕਈ ਕਵਿਤਾ ਲੱਗੀ ਮੈਂ ਦਤੋਂ ਦੂਰ ਦੀ ਸਦਲਤਾ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਾਮ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਣ
ਸਰੀ / ਈ. ਸੀ.

ਸੋਨੇ ਦੇ ਲੱਟੈਸਟ ਡੀਜਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਗੜ੍ਹਿਏ ਖੜਕਊਣ ਲਈ

ਸੋਨੀ ਸੌਂ ਸੌਨ

SONI & SONS
JEWELLERS

Specialist in East Indian Jewellery

PHONE 324-1012

RES. 327-0783

6524 MAIN ST.

(AT 49th. Ave.)

VANCOUVER, B.C.

ਪੰਜੇ ਦੀ ਕਮੀ

- ਗੁਜਰ ਗਿਆ

ਪੂਰੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਟਰੈਡਿੰਗ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਪਿਆ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਚੇ-ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਬਹੁਤ ਨੱਠ ਤੱਠ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਹੀ। ਕੱਲ ਜਦ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬੱਚੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਬੱਚੀ ਕਾਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਈ, ਮਰੇਣ ਤੋਂ ਬੱਚ ਗਈ ਪਰ ਸੱਟਾਂ ਬਹੁਤ ਲੱਗੀਆਂ। ਆਰੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿਚ ਗੱਲੇ ਦੀ ਲੀਰ ਦੌੜ ਗਈ, ਹਰ ਕੋਈ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਾਰਵਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿਚ ਬਣੇ ਨਵੇਂ ਆਪਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਅੱਜ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੇਬਰ ਮੈਂਬ. ਪੀ. ਨੇ ਕਰਨ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਕਿ ਮੈਂਬ. ਪੀ. ਦਾ ਘੋਰਾਉ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੈਂਬ. ਪੀ. ਦਾ ਘੋਰਾਉ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂਬ. ਪੀ. ਆਪਣੀ ਹੈਂਡ ਵਿਚ ਮਸਤ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਘੋਰਾਉ ਵਧਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਥੋਲਣਾ ਹੀ ਪਿਆ, "..... ਲੇਬਰ ਮਰਕਾਬ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ, ਸੁਕਾਠ ਕੱਚੇ ਇਲੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਕੋਲ ਅਜੇ ਪੰਜੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਮੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨ-ਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਕੀਮ ਦੁਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖਿਆਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂਬ. ਪੀ. ਆਪਣੇ ਦਮਚਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਆਲੋਚ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਈ. ਈ. ਸੀ. ਤੋਂ ਖਬਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ... ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲੱਤੇ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਆਹੀ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਿਤ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਮਿਲੀਅਨ ਧੌਂਡ ਹੈ। ਇਹ ਹੀਰਾ ਗਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਤੋਹਫੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜੇਹੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪਤਾ ਬਦਲੇ

- ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ:
- i) ਨਵਾਂ ਪਤਾ
 - ii) ਸਿਟ ਨੰਬਰ
 - iii) ਪੋਸਟਲ ਕੋਡ ਨੰਬਰ
 - iv) ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੰਬਰ
- ਸਾਹੂੰ ਭੇਜੋ!

ਦਤਨੋ ਦੂਰ
 P. O. BOX 67681 STN. "O"
 VANCOUVER, B.C. V5W 3V2

ਸ਼੍ਰੀ ਮਨ ਜੀ.

- ਮੈਂ ਕੁੱਝ ਡਾਕਰ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਹੱਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੇ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਦਤਨੋ ਦੂਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਓ:
- ਮੈਂ ਦਸ ਡਾਕਰ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਠ ਮਹੀਨੇ ਸਨੇਹੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਦਤਨੋ ਦੂਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਓ:
- ਅਜੀ ਆਰਾਂ ਡਾਕਰ ਤੋੜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕੋਨੇਕਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪਤਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਦਤਨੋ ਦੂਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਓ: (ਕਾਫ਼ 'ਤੇ ਤੀਕੇ ਇਕੱਠੇ ਤੱਠ ਤੇ ਦੋ ਡਾਕਰ ਲਿਖਾਇਓ!)

.....

.....

.....

.....

ਚੀਨ 'ਚ ਮੁਕੰਮਲ ਇਨਕਲਾਬ

ਡਾ: ਸਹਿਦੇਵ ਕੁਮਾਰ

ਫਰਵਰੀ ੧੯੭੩ ਦੀ ਇਕ ਸਰਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਕਨੇਡਾ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਾਟਰਲੂ ਵਿਖੇ ਮੈਂ ਇਕ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚੀਨ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ। ਹੋਵ ਜੈਮਸ ਐਂਡੀਕੋਟ ਜੋ ਹੁਣ ਅੱਜੀਆਂ ਨੂੰ ਫੁਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ੧੯੪੯ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਤੀਹ ਸਾਲ ਬਿਤਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਾ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਚਿਆਂਗ ਕਾਈ ਸ਼ੇਕ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸੀ, ਆਈ. ਏ. ਲਈ ਗੁਪਤ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਭੇਦਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਹੋਵ ਜੈਮਸ ਐਂਡੀਕੋਟ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਪਰਤਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਵਾਰ ਚੀਨ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਮੈਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸਾਂ—ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗ਼ਲਤ ਸੋਚਣੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਵਲ ਚੀਨ ਹੀ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਜੀਵਤ ਈਸਾਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ।" ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ 'ਨਵੇਂ ਚੀਨ' ਵਿਚ ਬਾਈਬਲ ਦਾ 'ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਈ' ਜਿਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਜਿੰਦਾ ਸਚਾਈ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਪਸਥਿਤ ਹੈ—ਜੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਅਦਬੁਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਗਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਜਨੂੰਨੀ ਘੜੇ ਅਫਸਾਨੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਤਾਜ਼ਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਸਾਲ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦੇ ਰਹੇ।

ਵੈਨਕੋਵਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਚੀਨ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਈ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚੌਕਸ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਘੁੰਮ ਆਏ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬੇ-ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਾਣ ਲਗਿਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ

ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਬਾਰੇ ਪੁਛੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਸਤਾਖ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਚੌਵੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਗ਼ੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਫ਼ਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਚੀਨ ਦੇ ਕਈ ਫ਼ੋਟੋ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲਗ ਭਗ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਤਕ ਘੁੰਮੇ। ਸਾਰੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਗਾਈਡ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੇਂਤੀ ਸ਼ਾਲ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਮਿਸਟਰ ਵੂ ਅਤੇ ਦੋ ਵੀਹ ਸਾਲਾ ਲੜਕੀਆਂ ਲੀ ਅਤੇ ਵੇਂਗ ਸਨ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਗਾਈਡ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਨ ਜੋ ਇਕ ਦਮ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਨਰਮ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲੰਬੀਆਂ ਅਤੇ ਗਰਮ ਬਹਿਸਾਂ ਵੀ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਵੂ ਅਕਸ਼ਰ ਤਹਿੰਦਾ, "ਪੁੱਛੋ, ਹੋਰ ਪੁੱਛੋ, ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਦੀ ਬੁਫ਼ਾੜ ਕਰੋ—ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।"

ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਦੀ ਅਤੇ ਫ਼ੋਟੋ ਖਿਚਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਸੀ। ਚੀਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਠਹਿਰ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ੧੮ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੁਲ ੧੦,੦੦੦ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਸੀ।

ਚੀਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਸਾਦਗੀ। ਚੀਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਕਾਸ਼ ਛੁੱਹਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਫ਼ੈਸ਼ਨਦਾਰ ਬਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦਫ਼ਤਰ ਜਾਂ ਯਾਦ ਸਤੰਬ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਥੇ ਗਲੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੀਨੀ ਵੀ ਕੀਮਤੀ ਕਪੜਿਆਂ ਅਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ, ਜਾਂ ਹਾਰ-ਬਿੰਗਾਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੇ ਕਾਮੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਲਭ ਸਕਦੇ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਚੀਨੀ "ਭੂਹੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਰਦੀ" ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ—ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਕਦੇ ਸ਼ੱਥ ਤੇ ਭੜਕੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਚਕਿਤਸਾ ਕੇਂਦਰ

ਚੀਨ ਦੇ ਪਿਛੜੇ ਤੋਂ ਪਿਛੜੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵੀ ਚਕਿਤਸਾ ਕੇਂਦਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ੧੫ ਮਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਜਾਂ ਗੰਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸੜਕ ਦੀ ਪਟੜੀ ਤੇ ਸੁਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਸੀਂ ਪੀਕਿੰਗ ਅਤੇ ਕੈਂਟਨ ਵਿਚ ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਤਕ ਚਲੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਗੰਦੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮੰਗਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ, ਕੁਲੀ ਜਾਂ ਨੌਕਰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੱਡਾ ਖਿੱਚਦੇ ਵੇਖਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਗ਼ਰੀਬ, ਦੁਖੀ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਸਨ।

ਚੀਨ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਮੈਕਸੀਕੋ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ; ਇਥੇ ਦੁਖ, ਭੁੱਖ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਕ ਨਹੀਂ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬੁੜ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਗ਼ਰੀਬੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਬੁੜ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ

ਵਿਚ ਰੰਜ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਬੁੜ੍ਹ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁਧ ਭਰਮ ਉਤਪਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ 'ਪ੍ਰੰਜੀਵਾਦੀ ਰਾਹ' ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਰਥਕ ਕਦਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜੋ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਮੀਰਾਂ—ਬੁਠਜੁਆਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਿਆਰ ਉਚਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ— ਨਵੇਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੁਲੀ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕਰ, ਭੰਗੀ, ਧੋਬੀ, ਜੁੱਤੀਆਂ ਚਮਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ, ਬੰਘੀ ਵਾਨ, ਅੰਗ ਰਖਸਕ, ਚਪੜਾਸੀ, ਦਰਬਾਨ, ਟਾਂਗਾ ਡਰਾਇਵਰ, ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ। ਗ਼ਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੌਣੇ ਬਾਜ, ਦਲਾਲ, ਵਪਾਰੀ, ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਿਸੇਦਾਰ ਜੋ ਪ੍ਰੰਜੀਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਚੰਧਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਚੀਨ ਵੀ ਕੁਲ ਜਨ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ੯੦ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿਸਾ ਕਿਸਾਨ, ਸਿਪਾਹੀ, ਅਤੇ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਕਾਮੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁੱਲਤਾਰੀ ਹਨ। ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਸਭ ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਧੁਰਾ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਅਧਿਆਪਕ ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ, ਕਲਾਕਾਰ, ਵਿਗਿਆਨੀ, ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਪੁੱਲਤਾਰੀ ਵਰਗੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਕੰਮਲ ਪਲੇਟਾ ਹੀ ਚੀਨ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਸਚਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰ ਨਹੀਂ

ਚੀਨ ਦੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਇਕ ਘੜੀ, ਬਾਈਸਾਈਕਲ, ਰੇਡੀਓ ਸਿਲਾਈ ਮਸ਼ੀਨ, ਕਪੜੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਬੱਚਤ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਸਾਂਝੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਟੇਟ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰ, ਸਕੂਟਰ ਅਤੇ ਰੈਫਰਿਜਰੇਟਰ ਜਾਂ ਰੇਡੀਓ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੀਕਿੰਗ ਵਿਚ ਅੱਠ ਲਖ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਲੱਖਾਂ ਤਕ ਸਾਈਕਲ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਕਾਰਾਂ ਸਿਰਫ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਸਾਂ, ਟੈਕਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਾਂ ਹਨ (ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ) ਪਰ ਕੋਈ ਰਿਕਸ਼ਾ, ਟਾਂਗੇ ਜਾਂ ਸਕੂਟਰ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਚੀਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੜੇ ਹੀ ਉਸਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ— ਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਟਰੈਕਟਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਵੇਸਟ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਰਜਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਰਤਣਾ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਅਰਾ ਅਤੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੀਕਿੰਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਹਾਦਸਾ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਿਆ।

ਕਨੈਡਾ ਦੇ ਇਕ ਹੋਟਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਡਬਲਯੂ. ਐਚ. ਸਕੋਟ ਜੋ ਆਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੰਘਾਈ ਵਿਚ ਰਹਿ ਚੁਕਾ ਸੀ ਨੇ ੧੯੬੫ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸਫ਼ਰ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਬੀਮਾਰ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਜ਼ੁਆਂ ਖਾਧੇ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਲਭਿਆਂ ਨਹੀਂ ਲਭਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਸੁੱਜੀਆਂ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ, ਲੱਗੂ ਵਗਦੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਅਤੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਵਿੰਗੀਆਂ ਟੇਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕੋਰਿਸ਼ ਵੀ

ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸੜਕ ਦੀ ਪਟੜੀ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਹੀ ਲੰਗੜੇ, ਲੁਲੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੁੱਪ-ਹਨੇਰੀਆਂ, ਡੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ੧੨ ਘੰਟਿਆਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਹੋਣ। ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਇਕ ਉਂਗਲ ਕੱਟੀ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਜੋਗਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਕੁੜੇ ਦੇ ਪੀਪਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਖੁੱਬ ਦੀ ਅੱਗ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਫਿਰੇ।"

੧੯੬੫ ਵਿਚ ਮਿਸਟਰ ਸਕੋਟ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸੱਚ ਹੀ ਚੀਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਤਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਨ।

ਜੰਗੀ ਨਾਵਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲਚਸਪ ਇਹ ਚਮਤਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ ?

ਉਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਜੰਗੀ ਨਾਵਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਜੋਸ਼ਵਾ ਹੋਰਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਅਵੇ ਵਿਦ ਆਲ ਵੂ ਪੋਕਟਸ-ਬੋਅਰ ਫੁਟ ਡਾਕਟਰ" ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਪਰਯੋਗ, ਆਕ੍ਰੁਪਚਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਦਿਲਚਸਪੀ, ਆਪੂਰਨ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਦੂਰੀ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਲਾਭ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਤਮਾ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੋਣਾ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬੜਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਕੋਂਟਨ ਦੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰੀ ਹੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਵੇਖੀ। ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਕਾਮੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਇਕ ਔਰਤ ਜੋ ਕਿ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੀਹਾਂ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਸਨ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਔਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਦੀ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਉਂਗਲ ਜੜੀ ਗਈ ਸੀ, ਦੂਸਰੀ ਦਾ ਖੱਬਾ ਅੰਗੂਠਾ ਪੱਥ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਏਨਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਮੁੜ ਜੜੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਟਿਉਮਰ (ਫੋੜਾ) ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੇ ਔਪਰੇਸ਼ਨ ਚੀਨ ਦੇ ਕਈ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਟੌਲੇ ਦੇ ਸਰਜਨ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਇਹ ਚੀਰ ਫਾੜ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਗਰੁਪ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਸਮਿਟ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀ ਲੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਕਨੇਡਾ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਉਂਗਲ ਦੀ ਕੋਣ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਵੈਨਕੋਵਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਖਰਚ ਇਕ ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਰਜਨਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਹੜੀ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਗਰੀਬ ਕਾਮੇ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਥੀਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ।

"ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਇਨਕਲਾਬ" ਦੇ ਦੌਰਾਨ "ਰੋਡ ਅਤੇ ਐਕਸਪਰਟ" ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਮਾਜਿਕ ਗੁਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਚੰਗਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਇਨਸਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ 'ਸਿਆਸਤ' ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ,

ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਜਰਬਾ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਖ਼ਾਸ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ 'ਕਲਾ ਸਿਰਫ ਕਲਾ ਦੀ ਖਾਤਿਰ'।

'ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ' ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਨਾਹਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਚੀਨ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਗਰਟ ਜਾਂ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਦੀ ਇਸਤਿਹਾਰ ਬਾਜ਼ੀ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਮੁਸਕਲਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ ਕਲਪਨਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਜੋ ਚੀਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸੂਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨਿੱਜੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਗੁਣ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਜੁਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—ਜੋ ਕਿ ਉਥੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਘਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਜੇਸੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਦਾ ਨਵਾਂ ਢੰਗ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵਖਰਿਆਂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਜੁਰਮ ਦਾ ਇਕਬਾਲ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ, ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਲੋਚਨਾ, ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਰਗੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਚੀਨ ਇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੁੱਟ-ਖਸੂਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਬੰਧਨ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ।

ਅਫ਼ਸਰ ਸ਼ਾਹੀ ਨਹੀਂ

ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਿ ਚੀਨ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—ਗ਼ਲਤ ਹਨ ਅਤੇ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਚੀਨੀ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਝਗੜਦਿਆਂ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਰੋਅਬ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

ਅਸੀਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੋਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਟਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਤਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਥੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਸੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਤਾ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਅੱਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਚੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਚੀਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਭਾਵਕ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੇ ਸਨ—ਸਿਰਫ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਗੱਟਾ ਜਾ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ

ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਚੀਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਦੀਵਾਰ (ਗਰੇਟ ਵਾਲ) ਵੇਖਣ ਲਈ ਗਏ। ਚਾਹੇ ਉਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਸਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਗਾਈਡ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ

ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਕਿਹਾ : 'ਕਿਉਂ ਇਥੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?'

"ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜੇ ਇਥੇ ਕੋਈ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਜਾਵੇ—?"

"ਜੇਕਰ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਹਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਖਮੀ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਔਂਬੂਲੈਂਸ ਬੁਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

"ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ—?"

"ਉਹ ਲੜਨਗੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਤੇ?" ਉਸ ਪੁੱਛਿਆ, "ਜੇਕਰ ਲੜ ਵੀ ਪਣ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ।"

ਚਾਹੇ ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਸਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲੰਬੀ ਠਹਿਰ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਸਫਾਈ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਸੀ।

"ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕੰਧ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਵੇ ਤਾਂ?"

"ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਾਂਗੇ", ਉਸ ਨੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। "ਚੀਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹਾਂ—ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਮੈਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।"

ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਸੀ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਚੋਰੀ ਜਾਂ ਜੁਰਮ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਘੁੰਮ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਗਾਏ—ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ! ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪੈਸੇ ਵਟਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਘਟ ਨਾ ਮਿਲ ਜਾਣ, ਜਾਂ ਸਾਥੋਂ ਵਧ ਮੁੱਲ ਨਾ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਲੁੱਟ ਹੀ ਨਾ ਲਵੇ। ਪਰ ਚੀਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਟੋਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਮਜ਼ਾਕ ਹੋਣ ਲਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚੀਨੀ ਥੋਰਿਆਂ ਜਾਂ ਨੌਕਰਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਵੀ ਪੀਕਿੰਗ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ ਜਿਥੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਲੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਵੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੀਕਿੰਗ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਮਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੇ ਲਾ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕ ਹਨ।"

ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਰੂਹਾਨੀ ਹਨ। ਇਹ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਨਕੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਵੀ ਨਾ ਆ ਸਕਣ।

ਸਾਡੇ ਟੋਲੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਜਾਂਚਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਦਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਤੇ ਅਸਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਦੇਸ ਵਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਬਗ਼ਲਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਨਸਾਨ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਦਾਗਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਨਕੀ ਉਦਾਸੀਨ ਅਤੇ ਵਹਿਮੀ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਹੋਵੇ?" ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਚੀਨ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕ ਵਿਚ ਦੁਰਾਚਾਰਾਂ ਹੋਣ ਦਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਈਰਖਾਵਾਂ ਜਲਦੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਚੀਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਸਿਹਤ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘਟ ਬੇਚੈਨੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਲਸਰ ਵਰਗੀਆਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਘਟ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਰ, ਨਾਕਾਮੀ (ਨਿਰਾਸ) ਜਾਂ ਜਜ਼ਬਾਤੀ

ਦਬਾਅ ਦੇ ਆਸਾਰ ਚੀਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ ਚਾਹੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਇਨੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਹਨ ।

ਚੀਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਰੋਟ ਰੋਸ' ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰੀਲੇਅ ਰੋਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ । ਉਥੇ ਹਰ ਪਾਸੇ, ਹਰ ਵਕਤ ਇਸ ਟੀਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਟੀਮ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਦੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਵੰਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਚੀ ਨੀਵੀਂ ਪਦਵੀ ਦਾ ਫਰਕ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ । ਟੀਮ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਤੇ ਅਪਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌਤਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਹੜਤਾਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?

ਚੈਂਗ ਚੇ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵੇਖਣ ਤੇ ਸਾਡੇ ਟੋਲੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਯਨੋਡਾ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ । ਤੁਹਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ?"

"ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਹੈ" ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । "ਤੁਹਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ (ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾ) ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੋ ਅਲਗ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ । ਪਰ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀ ਹਾਂ ਤੇ ਮਾਲਕ ਵੀ । ਅਸੀਂ ਇਕ 'ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮੇਟੀ' ਚੁਣ ਕੇ ਖੁਦ ਹੀ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਵਕਤ ਦਾ ੨੫ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵਧ ਹਿਸਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੇ । ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸੋ ਅਸੀਂ ਹੜਤਾਲ ਭਲਾ ਕਿਸ ਵਿਰੁਧ ਕਰਨੀ ਹੈ ?

ਚੀਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਦਗਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੀ 'ਮਾਰਕਸਿਜ਼ਮ' ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਤੋਭ, ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਜਾਂ ਭਿਖਸੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਲੋਕ ਏਡੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਪੜੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਖੁਦ ਭੁੱਖੇ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ ਸਨ । ਇਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਉਸਾਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ।

ਪੀਕਿੰਗ ਦੇ ਮਿੰਗ ਟੌਮਸ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤਾਂ ਹਨ । ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਵੇਖੋ ।

"ਇਹ ਮਕਬਰੇ ਉਦੋਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਗੀ ਲਾਗਤ ਇਕ ਲੱਖ ਲੱਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ ।"

ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਇਸ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਣ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਵੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਖਰਚ ਆਇਆ ਸੀ ?"

"ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਹਾਂ-ਅਕਾਲ ਪਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ।"

ਉਸ ਕਿਹਾ "ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਿੰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ।"

ਉਥੇ ਨਰਸਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ । "ਅਸੀਂ ਕਾਮੇ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਸਾਨ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ"—ਇਕ ਗੀਤ ਸੀ ਜੋ ਲੋਇੰਗ ਦੇ ਇਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਮਿਆਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਚੀਨ ਨੇ ੨੮ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ੩੫ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਘਟ ਹੈ ;

ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ "ਫੈਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸਤੀ" ਦੀ ਘਾਟ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸਾਢੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਚੀਨ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਸੀ—ਉਹ ਹਰ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਚੀਨ ਵਿਚ ਚਿਕਸ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫਲਾਵਰ ਹਨ

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੈਂਟਨ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਗ ਵੇਖਣ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਟੋਲੇ ਲਈ ਇਕ ਕੁਰਸੀ ਘਟ ਸੀ । ਸਾਡੀ ੨੦ ਸਾਲਾ ਗਾਈਡ ਲੀ ਨੇ ੬੯ ਸਾਲਾ ਡਾ: ਵਾਈਟ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ "ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ।" ਇੰਜ 'ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ' ਕਹਿਣਾ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ । ਪਰ ਡਾ: ਵਾਈਟ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਜ ਨਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਖੜੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕੁਰਸੀ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਜਵਾਨ ਚਿਕਸ ਲਈ ਹੈ ।'

ਲੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਚਿਕਸ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?"

ਡਾ: ਵਾਈਟ ਨੇ ਚਮਕਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੁਆਬ ਦਿਤਾ, "ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਨੋਡਾ ਵਿਚ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿਕਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ।"

"ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ 'ਚਿਕਸ' ਨਹੀਂ 'ਫਲਾਵਰਜ਼' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।" ਲੀ ਨੇ ਜੁਆਬ ਦਿਤਾ ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਚੀਨ ਵਿਚ ਉਪਭੋਗੀ (ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ) ਵਸਤੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ, ਭੋਜਨ, ਕਪੜੇ, ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ੧੯੫੩ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੀਮਤਾਂ ਕਈ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ—ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ੫੦੦ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ।

ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਤੇ ਯੋਗਤਾ

ਚਾਹੇ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਈਏ ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਯੋਗ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ (ਸਾਸ਼ਨ) ਦੀ ਹੋਂਦ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਕੁਝ ਵੀ ਕੋਝੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਰਿਹਾ ਨਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਪੁੱਛੀ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਦੇਣੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜਾਪੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ।

ਸਾਡੇ ਟੋਲੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਸਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਇਕ ਸਰਜਨ ਵਾਂਗ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਰ ਅਤੇ ਨਾ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਵੇ—ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਟਾਂਕੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ,

ਮੌਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।

ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਅਖਬਾਰ ਨੀਰਸ ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਨਾ ਜਿਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਲਗ ਭਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚੀਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਣਜਾਣ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਜੈ ਬੀਏਟਰ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਅਸਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਉਹ ਤਕਨੀਕੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਤਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਖੇਤਰ ਬੜਾ ਹੀ ਮੌੜਾ ਅਤੇ ਅਕਾਉ ਸੀ। ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਮਿੱਠ ਬੋਲਦੇ ਅਤੇ ਦਿਆਲੂ ਤਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਮੌੜਾਂ ਤੋਂ ਜਿੰਦਾ ਦਿਲ ਬਹਿਸਾਂ ਜਾਂ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦੌਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ।

ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੇ ਸੱਤਰ ਤੇ—ਖੇਤਾਂ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੋਕ ਮੱਤ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਆਪਣੇ ੧੮ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ 'ਗੈਂਗ ਆਫ ਫੋਰ' ਦੇ ਬਣਨ ਅਤੇ ਟੁੱਟਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇ।

੧੯੫੦ ਵਿਚ ਮਾਓ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, "ਸੈਂਕੜੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜਣ ਦਿਓ, ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਬਣਨ ਦਿਓ।" ਪਰ ਅਸਾਂ ਇਸ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਅਧੂਰਾ ਹੀ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਲਈ ਚੀਨ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ 'ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਇਨਕਲਾਬ' ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਇਦ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੇ ਹੈ।

ਚੀਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਐਮ. ਪੀ. ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿਤੀ ਖਬਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਚੀਨੀ ਕੇਵਲ ਰੱਜੇ ਪੁੱਜੇ ਜਾਨਵਰ ਹਨ।"

ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ੬੦ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵਧ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੋਣ ਉੱਥੇ ਦੇ ਐਮ. ਪੀ. ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੁਫਰ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁੱਖੋਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਰਜਿਆ ਜਾਨਵਰ। ਪਰ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੱਖੋਂ ਲੋਕ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਬੂਟੇ ਤੇ ਹੀ ਹਨ।"

ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਐਮ. ਪੀ. ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਫਰ ਕਰਨ ਦੀ, ਲਿਖਣ ਦੀ, ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ, ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ 'ਪਦਵੀ' ਦਾ ਵਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭ-ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਕੁੱਖਾ ਆਦਮੀ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਚਾਹੇਗਾ, ਪਰ ਹੁਣੇ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਚਾਹੇਗਾ—ਕੁੱਖ ਤੋਂ—ਠੰਢ ਤੋਂ—ਅਗਿਆਨਤਾ ਤੋਂ—ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ—ਮਾੜੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ। ਉਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਬਦਲ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਰਗੇ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇ—ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨਾਲੋਂ।

ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ : ਸਾਧਨਾ ਬਲਬੀਰ

○

East Indian Defence Committee proudly announces

THE FOURTH ANNUAL SHAHEED MEWA SINGH
TOURNAMENT SATURDAY & SUNDAY JULY
1 & 2, 1978 AT WINONA PARK 59TH &
COLUMBIA, VANCOUVER. CLOSING RALLY JULY 3.

PROGRAMME

1. Award of prizes
 2. Revolutionary songs and dances
 3. Speeches on problems facing our community
 4. Celebration hailing the 1st anniversary of the founding of the Vancouver Desh Bhagat Temple
- All Our People And Canadian Friends Invited**

For further information, contact:

TOURNAMENT PREPARATORY COMMITTEE, PO BOX 67617, Station 'O', Vancouver 15

**ਜੋਤਿਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ
ਭਵਿੱਖ ਜਾਣੋ**
ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਵੋ ਅੱਜ ਹੀ ਸਲਾਹ ਲਵੋ
ਮਿਮਿਸ਼ ਮੁੰਡੇਲਾ 251-3697

Mrs. Madella - Spiritual reader and adviser. Palm and tarot card reading. She will help you with your problems in business, health, love affairs, sickness, where others have failed. Special reading by mail with free monthly horoscope. Send \$10.00, date of birth and year to - Mrs. Madella. P.O. Box 69784, Station 'K', Vancouver, B.C. V5K 4Y7.

TELEPHONE: 251-3697

**Super Saver
Grocery Store
6236 Fraser St
Vancouver**

ਗਰਿਸ਼ਮ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਗਰੋਸਰੀ ਪ੍ਰੀਵੈਨਿਊ
ਲਈ ਸ਼ਾਡੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਆਓ ਤੇ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਰੋਸਰੀ ਤੇ ਦਿਲਵਾ ਬੱਕਰੇ
ਦਾ ਅਜ਼ਾ ਮਿੱਟਿ, ਭਾਰੇ ਥੱਲਿਆ ਫਾਏ
ਪਤੀਲੇ ਤੇ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੇ ਦੇਵ
ਲਈ ਦਿਹਾੜੀਅਨ ਗਿਫਟ-ਵੇਅਰ
ਵੀ ਸਿੱਚ ਸੁਰਕੇ ਹਨ।

PAL

**Time: 9 a.m.-9 p.m.
Seven days a week.**

**Tel. Bus.324-1838,
Res.278-5802**

**NOW—A LIFE INSURANCE POLICY THAT
GUARANTEES EVERY CENT OF
YOUR MONEY BACK**

**anytime you ask — after premiums have been paid
and the policy has been in force for two years.**

SAVE MORE INCOME TAX THROUGH R.R.S.P.

**For further information please feel
free to call any one of us without
obligation:**

We also provide various other forms of insurance, such as:

- Investment plans
- Mortgage Insurance
- Children's Educational Plans
- Accident & Sickness policy
- Registered Retirement Savings plans
- Travel insurance
- Annuity Plans, etc., etc.

BAKSHISH S. DHILLON
B.A. B.T.
Sales Representative
Res. 873-3194

RUPINDER AZAD M.A.
Unit Supervisor
Res. 430-1924
438-9146

SEABOARD LIFE INSURANCE COMPANY

202 - 4640 No. 3 rd. Richmond, B.C.
Office 273-2961

ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ

— ਤੁਹਾ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ

ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਰੋੜ ਉਪਰ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਰਨਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਖਾਲ ਦੀ ਪੁਲੀ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੂਟਾ ਦਮ ਲੈਣ ਲਈ ਰੁਕਿਆ। ਪੈਰਾਂ ਉਪਰੋਂ ਮਿੱਟੀ ਝਾੜੀ, ਹੱਥ ਵਿਚਲਾ ਲੱਸੀ ਵਾਲਾ ਡੋਲੂ ਰੱਖ ਕੇ ਰੋਟੀਆਂ ਵਾਲਾ ਟੋਕਰਾ ਲਾਹਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚਲੀ ਕਸੌਲੀ ਦੇ ਬਹਿੰ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਝਾੜੇ, ਚੁਫੇਰੇ-ਨਿਗੂ ਮਾਰੀ:

ਕਿਸੇ ਹੱਲ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਾਲੀ ਦੀਆਂ ਹੇਕਾਂ—ਹਵਾ ਨਾਲ ਝੁਮਦੇ ਨਰਮੇ ਕਪਾਹਾਂ—ਰਾਹੇ ਰਾਹ ਕੁਝ ਪਾਲੀ ਮੁੰਡੇ ਪਸ਼ੂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾਂਦੇ। ਲਹਿ-ਲਹਿਰਾਂਦੇ ਖੇਤ—ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਨੱਚਦੀ ਬਹਾਰ.....।

ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਟੋਕਰਾ ਚੁੱਕ ਹੱਥ ਵਿਚਲਾ ਲੱਸੀ ਵਾਲਾ ਡੋਲੂ ਫੜ ਕੇ ਲੱਸੀਆਂ ਲੱਸੀਆਂ ਪੁਲਾਘਾਂ ਪੁਟੀਆਂ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਉੱਡਦੇ ਆਉਂਦੇ ਬਗਲੇ ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਲਗਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾ ਉਤਰੇ। ਹੁਣ ਉਹ ਮੱਕੀ ਦੇ ਖੇਤ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੱਕੀ ਦੇ ਦੋਧੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਬਸ ਚਾਬੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਲਾਲ ਲਗਵੇਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜੀਤਾ ਚਰ੍ਹੀ ਵੱਢੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਤੇ ਜੀਤੇ ਨੇ ਉੱਚੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਚੁੱਕੀ—

"ਓ! ਮੁੰਡੇ ਮਰ ਗੇ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਦੇ!... ਕਰਦੇ।

ਨੀ ਲੱਛੀ ਤੇਰੇ ਬੰਦ ਨਾ ਬਣੇ.....।"

ਬੂਟੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ 'ਲੱਛੀ ਦੇ ਬੰਦ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣੇ ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹੰਭ ਗਏ। ਕਿਧਰ ਗਈ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵੀ ਕਮਾਈ? ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਰੇ ਹੋਏ ਰਿਊਆ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ। ਕਈ ਦਿਨ ਹੋਏ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਰੋਹੀ ਵਾਲੇ ਬੂਰਾਂ 'ਚੋਂ ਆ ਕੇ ਰਾਮ ਗਾਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੱਧਾ ਖੇਤ ਮੱਕੀ ਦਾ ਸ਼ਰ ਗਈਆਂ। ਐਨੇ ਐਖੇ ਹੋ ਕੇ ਜਮੀਨ ਸਵਾਰੀ, ਮੁੜਕੇ ਮੁੜਕੀ ਹੋ ਕੇ ਗੋਡੀ ਪਾਈ ਤਾਂ ਮੱਕੀ ਗੋਡੇ ਗੋਡੇ ਹੋਈ। ਵੇਖ ਕੇ ਭੁੱਖ ਲਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਰੋਹੀ ਵਾਲੇ ਬੂਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆ ਕੇ ਚਰ ਗਿਆ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਵੱਗ। ਬੂਟੇ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਰਿਊਆ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਖਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕਦਮ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਨੇ

ਬਾਹਮਣ ਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਓ ਦਾਦੇ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਯਾਦ ਆਇਆ, —'ਗਊ ਮਾਤਾ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਆਣ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—ਇਹ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਏਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ...।' ...ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵੱਟੀ ਕਚੀਚੀ ਦਮ ਤੋੜ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁਟ ਗਈ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਗਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ—

"ਮੁੜਕਾ ਵਹਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਬਾਜ਼ਰੇ ਜਵਾਨ ਕੀਤੇ,

ਗੋਪੀਏ ਬਣਾ ਲੈਂ ਇਕ ਸਾਰ ਬੋਲੀਓ—

ਉੱਤੇ ਉੱਡੀ ਫਿਰੇ—

ਉੱਡੀ ਫਿਰੇ ਕਾਵਾਂ ਤੋਤਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਬੋਲੀਓ...।'

ਉਸ ਨੇ ਪਿਛੇ ਨਿਗੂ ਮਾਰੀ। ਸਾਈਕਲ ਉਪਰ ਬਿੱਲੂ ਗਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਬਿੱਲੂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ।

"ਅਸਕੇ ਤੇਰੇ ਪਾੜਿਆ—ਨਹੀਂ ਰੀਸਾਂ ਤੇਰੇ ਗਾਉਣ ਦੀਆਂ।"

"ਸੁਣਾ ਬਾਈ ਬੂਟਿਆ! ਕਿਹੜੇ ਖੇਤ ਚੱਲਿਆ?"

"ਠੀਕ ਐ, ਤੁੰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਜਾਣੈ—ਤੈਨੂੰ ਛੁੱਟੀਐਂ ਹੁਣ?"

"ਹਾਂ ਛੁੱਟੀਐਂ। ਅਗਲੇ ਖੇਤ ਗੋੜਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਗਾ।"

"ਚੰਗਾ ਆ ਜਾਈਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਆਏ ਤੋਂ ਚਾਹ ਧਰੂੰ।" ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇ ਬਿੱਲੂ ਸਾਈਕਲ ਡੋਜ਼ਾ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਲਹਿ-ਲਹਿਰਾਂਦੇ ਖੇਤ—ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਨੱਚਦੀ ਬਹਾਰ। ਤੇ...ਤੇ ਰਿਊਆ ਪਸ਼ੂ?"

ਫੇਰ ਉਹੀ ਖਿਆਲ 'ਫੇਰ ਉਹ ਵੱਗ ਰੱਜ ਪੁੱਜ ਕੇ ਰੋਹੀ ਵਾਲੇ ਬੂਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਕੀਮ ਔੜੀ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਾਰੇ ਖੇਤਾਂ ਵਾਲੇ ਰਲ ਕੇ ਬੂਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਨ। ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਲ ਮਾਰ ਕੇ ਨੂੜ ਲਿਆਉਣਾ। ਪਰ...ਪਰ ਉਹ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਜੁ ਬੂਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੀਨਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਕਸੌਲੀ ਦੀ ਪਕੜ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਦੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਕਿਸੇ ਇਕੱਲੇ ਦੁਕੱਲੇ ਦੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ ਢੇਗਾ ਵੀ ਆਂਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, "ਮੈਂ ਨਾਗ ਦੀ ਸਿਰੀ ਫੇਹਦੂੰ ਸਿਰੀ..."। ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾਗ ਜਾਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇਬਾ ਬੂਰਾ ਨੇੜੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤੁ ਗੋੜਾ ਮਾਰਨ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ—ਤੇ ਨਾਗ ਮਗਰ ਦੀ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡੱਸ ਗਿਆ। ਸਵੇਰੇ

ਉਥੋਂ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗੁਸੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸੀ ਕਿ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਮਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਜਗਨਾ ਬਾਹਮਣ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਬ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪੋਲੀਆਂ ਦਾਹੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, "ਨਾਗ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਗੁੱਗਾ ਜ਼ੋਹਰ ਪੀਰ ਐ—ਗੁੱਗਾ ਜ਼ੋਹਰ ਪੀਰ—। ਹਾਂ ਜੇੜਾ ਕੋਈ ਏਸ ਦੀ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਐ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੋਹਦਾ। ਇਹ ਮੁੰਡੇ ਖੁੰਡੇ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਾਲੇ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜਣ...।" ਦੇਬੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਕਾਹਨੂੰ ਛੇੜਿਆਂ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਛੋਲਿਆਂ ਕੋਲ ਗੁੱਗਾ ਮਾਰਨ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜਗਨਾ ਬਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ।"

...ਤੇ ਰਾਤ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ। ਜਾਣੀ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਕ ਜੰਗਲ ਹੈ। ਉਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਨਦੀ ਹੈ। ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਰ ਨਿੱਕੀਆਂ 2 ਹਰਿਆਲੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸੀਸ-ਮਹਿਲ ਹੈ। ਸੀਸ-ਮਹਿਲ ਦੇ ਝਿਲਮਿਲ 2 ਕਰਦੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਕੁੜੀ ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਕੁਸਲੇ ਵਾਲੇ ਖਿਲਾਰੀ ਖੜੀ ਬਾਹਾਂ ਪਸਾਰ ਕੇ ਦਰਦ-ਭਿੰਨੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਗਾਅ ਰਹੀ ਹੈ, "ਲੰਘ ਆਜਾ ਪੁੱਤਣ ਬਠਾਂ ਦਾ ਯਾਰ ਲੰਘ ਆ ਜਾ..." ਨਦੀ ਉੱਪਰ ਇਕ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਪੁਲ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਪੁਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਾਂ ਪੁਲ ਝੁਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੀ ਪਿੱਛੇ ਵਲ ਹੱਟਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੁਲ ਇਉਂ ਹਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਉਹ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਏਗਾ। ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਸੱਪ ਕੁਲਬਲ ਕੁਲਬਲ ਕਰਦੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ। ਪਰ ਉਹ ਡਰਦਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਹੀ ਉਹ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਸੁੰਮ ਕਰਕੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਅੱਗਿਉਂ ਫਨ ਚੁੱਕੀ ਉਸ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭੱਜਦਾ ਹੈ ਜੇਰ ਨਾਲ ਭੱਜਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿੰਨੇ ਕਦਮ ਉਹ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਨੇ ਹੀ ਪਿੱਛੇ ਵਲ ਤਿਲਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਭੱਜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਹੁਣ ਉਹ ਲੁਕਣ ਲਈ ਥਾਂ ਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਰ ਦਾ ਬੂਟਾ ਉਸਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੱਚ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਫਨ ਚੁੱਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਬਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਗ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜੋਰ ਦਾ ਵੰਕਾਰਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਰਰ ਕਰਕੇ ਸਰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ

ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਦੇ ਦੇਬਾ ਖੜਾ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਆਪਣਾ ਆਪ। ਸਰ ਦੀਆਂ ਲਟ ਲਟ ਕਰਕੇ ਲਾਟਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, "ਹਾਏ ਮਾਂ..." ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜਗਾਅ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਪੁੱਤ ਬੂਟਿਆ ਡਰ ਗਿਆ? ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ?"

"ਹਾਂ ਮਾਂ ਐਵੇਂ ਸੱਪ ਜੇਹੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ।"

"ਐਵੇਂ ਭੋਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਐ ਸੁਪਣੇ—ਸੌਂ ਜਾਹ 'ਰਾਮ ਨਾਲ ਤੜਕੇ ਮੈਂ ਗੁੱਗੇ ਦੀ ਲੱਸੀ ਪਾ ਕੇ ਆਉਂਗੀ।"

ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚ ਟੁੱਟੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਉਹ ਸੂਏ ਦੇ ਪੁਲ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਏ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ ਜੁ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤਿਹਾਏ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੇ ਭਰੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਬੂਟੇ ਚਾਂਦੀ ਵਰਗਾ ਨਰਮਾ ਕਪਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ...ਪਰ ਜੇ ਵੱਗ ਚਰ ਜਾਏ। ਲਹਿ ਲਹਿਰਾਏ ਖੇਤ—ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਨੱਚਦੀ ਬਹਾਰ—ਤੇ ਇਕ ਸਹਿਮ—ਇਕ ਡਰ—।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਸੂਏ ਦੀ ਪਟੜੀ ਜਾ ਕੇ ਬੂਟਾ ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਰਾਹ ਉੱਤਰ ਪਿਆ। ਰਾਹ ਉਤਰਣ ਲੱਗੇ ਦੇ ਵਾੜ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੀ ਕੰਵਿਆਂ ਦੀ ਮੋੜੀ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜੀ ਕਸੋਲੀ ਦੇ ਸਿਰੇ ਨਾਲ ਕੰਢੇ ਫੇਰ ਵਾੜ ਵਿਚ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ। ਕਮਾਦ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਉਂਦੇ ਕੇਹਰੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ :

"ਅੱਜ ਬੂਟਿਆ ਕੁਵੇਲਾ ਕਰਤਾ ਰੋਟੀ ਨੂੰ?"

"ਅੱਜ ਬਾਈ ਮਿਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਿਉਂ ਆਹ ਕਸੋਲੀ ਜੜਾਉਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮਖਿਆ ਗੋਡੀ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਨਾ ਦੇਈਏ।" ਉਸ ਨੇ ਹੱਥਲੀ ਕਸੋਲੀ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਕੇਹਰਾ ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਰਾਹ ਦੀ ਵੱਟ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ :

"ਕਹਿੰਦੇ ਬੂਟਿਆ ! ਕੱਲ ਤਾਏ ਬਚਨੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾਂ ਕੋਲ ਦੀ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਨਾਗ ਨੇ ਘੋੜ ਲਿਆ। ਤਾਇਆ ਕੋਹਦਾ, 'ਹੇ ਨਾਗ ਦੇਵਤਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੈਂਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨੰਘ ਜਾਣ ਦੇ। ਤੇ ਉਹ ਡਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਵਾਹਣ ਵਿਚ ਦੀ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਕੇ ਆਇਆ। ਸੱਪ ਬਾਈ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਹੈਗਾ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ—।"

"ਕੋਹਦੇ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਐ ਪਰ..." ਬੂਟੇ ਨੇ ਗੱਲ ਬਦਲੀ "ਕੇ ਕਿਆਰੇ ਰੋਹਗੇ ਰਮਾਉਣ ਵਾਲੇ।"

"ਬਸ ਇਕੋ ਐ" ਕੇਹਰਾ ਕਿਆਰੋ ਵਲ ਨੂੰ
ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ।

"ਰਮਾਅ ਕੇ ਤੂਤਾਂ ਬੱਲੇ ਆ ਜਾਈ", ਚਾਹ
ਕਰਾਂਗੇ ਨਾਲੇ ਬਿੱਲੂ ਪਾੜਾ ਆਉਗਾ। ਮੈਂਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ
ਗਿਐ 'ਗਾਹ'।"

"ਚੰਗਾ ਆਉਗਾ ਨਾਲੇ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਅਇਐ
ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਤਾਜੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਂਗੇ।" ਕੇਹਰ ਨੱਕਾ ਬੰਦ
ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਬੂਟਾ ਵੇਰ ਰਾਹੇ ਰਾਹ ਤੁਰ
ਪਿਆ। ਲਹਿਰਾਂਦੇ ਖੇਤ—ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਨੱਚਦੀ ਬਹਾਰ...
ਤੇ ਰੁਆ ਪਸੂ...।

ਉਹ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ।
ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਫੜਾ ਕੇ ਤੂਤ ਬੱਲੇ ਆ
ਕੇ ਵੱਟ ਵਿਚ ਕਸੋਲੀ ਨਾਲ ਚੁਲ੍ਹਾ ਪੁੱਟ ਕੇ ਚਾਹ ਧਰ
ਲਈ। ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਬਿੱਲੂ ਵੀ ਆ ਗਿਆ।
ਸਾਈਕਲ ਉਸ ਨੇ ਤੂਤ ਦੇ ਮੁੱਢ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਤਾ ਤੇ
ਛਾਵੇਂ ਬੈਠ ਕੇ ਮੁੜਕਾ ਸੁਕਾਇਆ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ
ਕੇਹਰਾ ਵੀ ਕਹੀ ਮੱਢੇ 'ਤੇ ਧਰੀ ਆ ਗਿਆ। ਬੂਟੇ ਦੇ
ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੇ ਹੱਲ ਛੱਡ ਕੇ ਬਲਦ ਤੂਤ ਬੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੇ
ਤੇ ਆਪ ਚਾਹ ਪੀਣ ਲਈ ਆ ਬੈਠਾ। ਪਰਲੇ ਬੰਨਿਓ
ਪਿਆਰਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਰਮੇ ਨੂੰ ਗੋਡੀ ਕਰਕੇ ਆ
ਗਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਤੂਤ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਬੈਠ ਕੇ ਦਮ
ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਮੁੜਕਾ ਪੁੰਝਿਆ। ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਚੁੱਪ ਤੋੜੀ:

"ਕਿਉਂ ਬਈ ਬੂਟਿਆ! ਐਤਕੀਂ ਬੋੜੇ ਮੱਕੀ

ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋ ਜੂ?"

"ਮੱਕੀ ਤਾਂ ਪਾੜਿਆ ਵਾਹਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਪਰ...
ਪਰ ਆਹ ਜੇਹੜੇ ਵੇਹਲੇ ਰੁਆ ਪਸੂ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਏਹ
ਨੀਂ ਪੇਸ਼ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ।" ਬੂਟਾ ਰੋਹ-ਭਰੀ ਮਾਯੂਸੀ
ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ। ਹੁਣ ਕੇਹਰਾ ਵੀ ਬੋਲ ਪਿਆ, "ਯਾਰ
ਰੁਆ ਪਸੂਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਖੇਤ ਬਚਾਅ ਲੀਏ, ਟੰਬੇ ਲੈ ਕੇ
ਮਗਰ ਪੈਜੀਏ। ਪਰ ਸਾਲੇ ਰੱਜ ਪੁੱਜ ਕੇ ਬੂਰਾਂ 'ਚ ਜਾ
ਲੁਕਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਕਾਲਾ ਨਾਗ..."

ਹੀਰਾਲੇ ਖੇਤ ਹਵਾ ਨਾਲ ਝੁਮ ਰਹੇ ਸਨ...
ਤੇ ਇਕ ਸਹਿਮ...

ਬਿੱਲੂ ਬੋਲਿਆ, "ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਕੱਟੇ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲੀਏ
ਜੇ ਥਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਡਹਿਜਾਂਗੇ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਕੇਹਨਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਸਾਰਿਆਂ
ਤੋਂ ਤਾਂ ਨੀਂ ਤਕੜਾ ਹੋਊ? ਕਿਉਂ ਬਾਈ?" ਬੂਟਾ
ਤਿੰਨਾਂ ਵੱਲ ਸਿੱਧੇਬਨ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ। ਚਾਹ ਪੀਣ
ਮਗਰੋਂ—ਨਰੰਜਣ, ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਕੇਹਰਾ ਇਕ ਦੂਜੇ
ਦਲ ਝਾਕੇ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਜਿਹਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਕੋਈ
ਗਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਵੇਂ ਆ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਏਹ ਉਠ
ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਸੋਲੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹੀ,
ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਲੰਘ ਆਦਿ ਚੁੱਕ ਲਈ। ਅੱਜੋਂ ਅੱਜੋਂ ਬੂਟਾ
ਅਤੇ ਮਗਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੂਰਾਂ ਵੱਲ ਚੁੜ ਉੜਾਉਂਦੇ
ਜਾਂਦੇ ਬੂਟੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਲਗਦੇ ਸਨ—ਹਰੇ ਕਰੇ
ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ।

**THINKING OF TRAVEL?
WE CAN SAVE YOU MONEY, TIME AND TROUBLE**

**GROUPS — CHARTER — EXCURSION
PAY LATER**

SPECIAL IMMIGRANT FARES AVAILABLE

GOYAL TRAVEL

**4160 FRASER STREET, VANCOUVER 10, B.C.
PHONE: 872-7658**

ASSOCIATE OFFICES:

Opposite Nehru Garden, Jullundur City
Near Courts Moga (India) — Phone 2798
Near Courts Jagraon (India) — Phone 252
Bhagat Singh Chowk, Sadar Bazaar Barnala, (India).
Phone 555

**FOR ANY KIND OF
PHOTOGRAPHY
REMEMBER**

**SANDEEP
STUDIO**

CALL

HARCHARAN SINGH JHUTEE

435-3634

ਇਕ ਟਿਕਟ ਰਾਮਪੁਰ ਫੂਲ

-ਪ੍ਰੇਮ ਕੌਰਖੀ

ਉਹਨੇ ਦੰਦਾਂ ਹੇਠ ਜੀਭ ਟੁਕਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਆਸ ਪਾਸ ਇੰਜ ਦੇਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਚਾਨਣ ਹੋਵੇ ਪਰ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫੰਬਿਆਂ ਵਾਂਗ ਧਸਿਆ ਪਿਆ ਸੀ...ਤੇ ਉਹਨੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹੱਥੀਂ ਲੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਆਰਿਆ...ਦੇਹ ਜਿਵੇਂ ਦੋ-ਫਾੜ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਉਹ ਬੁਲਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦੀ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਖੜ ਗਈ...ਠੰਡੇ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਤ੍ਰਾਟ ਫਿਰ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਉਹ ਡਿਗਦੀ ਡਿਗਦੀ ਮਸਾਂ ਸੰਭਲੀ...ਰਤਾ ਕੁ ਹੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਚੁੰਨੀ ਟਾਂਹਦਿਆਂ ਉਹਦਾ ਹੱਥ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਜਾ ਛੋਹਿਆ...ਉਹ ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ ਪਿਛਾਹ ਹਟ ਗਈ। ਤੇ ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਈ ਆਪਣੇ ਦਿਉਰ ਤੇਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਜਿਵੇਂ ਪੋਟੇ ਪੋਟੇ ਤੋਂ ਦਿਸ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਘੁੰਮਣ ਘੋਰੀ ਵਿਚ ਫਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਭੋਏ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ—ਪਰ ਤਦੇ ਉਹਨੇ ਹੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਬੱਤੀ ਜਗਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਧੁੱਤ ਨੰਗੇ ਪਏ ਤੇਜੀ ਨੇ ਵੱਖ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਝੁਕਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹਨੇ ਪੈਰਾਂ ਵਲ ਪਈ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਲੱਕ ਤਾਈਂ ਧੂਹ ਲਿਆ। ਖਿਚ ਧੂਹ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਜੂੜੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਪਾਸਾ ਸੌੜਿਆ ਤੇ ਲਰਜਦੀ ਨਜ਼ਰੇ ਸਰਾਹਣੇ ਖੜੀ ਨੂੰ ਪੈਰੋਂ ਲੈ ਸਿਰ ਤਾਈਂ ਤਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹੌਲੇ ਜਿਹੀ ਬੋਲਿਆ, "ਕੁਸ ਨੀ ਮਖਾਂ...ਕੁਸ ਨੀ ਹੋਇਆ...ਝੁਰੀ ਕਾਹਨੂੰ ਜੀਂਦੀ ਐ...ਲੈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾਂ ਤੂੰ ਪੈ ਜਾ ਅਰਮਾਨ ਨਾਲ..." ਆਖਦਾ ਚੋਇਆ ਉਹ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਵਲਦਾ ਪੋਲੇ ਪੈਰੀਂ ਦਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ।—ਤੇ ਉਹ ਖੜੀ ਦੀ ਖੜੀ ਜਿਵੇਂ ਬੰਮ ਹੀ ਬਣ ਗਈ। ਉਹਨੂੰ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਗਾਰ ਨਾਲ ਭਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੀ ਚਲੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇਖਿਆ...ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦਰ ਫੇੜ ਕੇ ਰੋਹ 'ਚ ਭਖਦਿਆਂ ਜੁੜਵੇਂ ਮੰਜਿਆਂ ਕੰਨੀ ਝਾਕਿਆ...ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵਧੀ ਤੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਈ...ਅੱਖਾਂ ਟੱਡੀ ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਘੂਰ ਘੂਰ ਦੇਖਣ ਲਗੀ...ਕੱਪ ਪਲੇਟਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ...ਕੰਧਾਂ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਕਲੰਡਰਾਂ ਨੂੰ...ਤੇ ਇਹ ਸਭੋ ਕੁਝ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਪਿੰਡੇ ਉਪਰ ਕੰਡੇ ਬਣ ਉੱਗਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ।

—ਤੇ ਉਹਨੇ ਲੰਮਾ ਸਾਰਾ ਹਉਕਾ ਭਰਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਢਾਸਣਾ ਲਾ ਉਪਰ ਛੱਤ ਨੂੰ ਘੂਰਿਆ...ਘੂਰਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਕੰਧ 'ਚ ਮਾਰਨ ਲਗੀ...ਮਾਰਦੀ ਗਈ...ਮਾਰਦੀ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ ਕੇ ਧਾਹੀਂ ਰੋ ਉੱਠੀ, 'ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੀ...ਇਹ ਸਭੋ ਕੁਸ...ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ...ਇਸ ਤਣੀ ਹੋਈ ਰਾਤ ਵਿਚਾਲੇ ਕਿਵੇਂ ਲੰਗਾਰ ਆ ਪਿਆ ਸੀ...' ਸੋਚਦਿਆਂ ਉਸ ਸਾਹਮਣੀ ਕੰਧ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਗੱਡ ਦਿਤੀ ਤੇ ਪੋਲੇ ਜਿਹੇ ਉਹਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੰਧ ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਘੜੀ ਉਪਰ ਜਾ ਟਿਕੀ...ਅਬਰੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੀਂ ਘੂਰਦੀ ਨੂੰ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਕੰਧ ਤੇ ਲਟਕਿਆ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਪਿਆ ਹੋਵ...ਤੇ ਉਹਨੇ ਜਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਲਈ ਬੜੇ ਗੁਹ ਨਾਲ ਘੜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਕੋ ਥਾਂ ਅਟਕੀਆਂ ਸੁਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੂਲਾਂ ਬਣ ਆ ਚੁੱਭੀਆਂ। ਉਹਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੁੰਦ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਰੁੱਗ ਭਰਕੇ ਕਾਲਜਾ ਫੜ ਲਿਆ...ਤੇ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦੰਦਾਂ ਹੇਠ ਚੱਬਦਿਆਂ ਪੂੜ ਨਾਲ ਭਰੀ ਘੜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ...ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਉਹਨੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਕਦੇ ਘੜੀ ਨੂੰ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ...ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਵੀ ਸੀ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗ ਘੜੀ ਨੂੰ ਰੋਜ ਸਾਫ ਕਰਿਆ ਕਰੇ ਤੇ ਚਾਬੀ ਦਿਆ ਕਰੇ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਰਿਆ। ਮਨ ਵਿਚਲੀ ਗੱਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸਨ ਦੇ ਆਖੇ ਬੋਲ ਵੁਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਉਪਰ ਆ ਟਿਕਦੇ ਸਨ, "ਜੱਸੀ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਕੰਧ ਤੇ ਲਟਕੀ ਇਹ ਘੜੀ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਟੱਕ...ਟੱਕ...ਕਰੇਗੀ ਤੂੰ ਸਮਝ ਲਵੀਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ...ਤੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਕੰਧ ਤੇ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਕੰਧ ਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਹੇਂਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਦਾ ਲਟਕਿਆ ਰਹਾਂਗਾ..." ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸਨ ਨੇ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਆਹ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਖ਼ੀਦ ਕੇ ਦਿਤੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਘੜੀ ਵੀ ਸੀ। ਤੇ ਹੁਣ ਇਕ ਬਿੰਦ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਭਰੇ ਹੰਝੂ ਸੁੱਕ ਗਏ ਹੋਣ—ਉਹ ਪੋਲੇ ਜਿਹੀ ਉਠੀ... ਠੰਢਾ ਫਰਸ਼ ਇੰਜ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਰੋੜ ਵਿਛਾਏ ਹੋਣ...ਤੇ ਉਹ ਪੰਜ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਮੀਲਾਂ ਲੰਮੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਕੇ ਘੜੀ ਤਾਈਂ ਅਪੜੀ ਹੋਵੇ। ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਖੜ ਕੇ ਉਹਨੇ ਤਲੀ ਨਾਲ ਸੀਸਾ ਸਾਫ ਕੀਤਾ... ਬੜੀ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਸੀਸੇ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਤਾ...ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੇ ਸਿਰ ਤਪਦੀ ਹੋਈ ਕਿਸਨ ਦੀ ਹਿੱਕ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਰ੍ਹਾ ਭਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹਾਦਸਾ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਵਾਂਗ ਉਹਦੇ ਵੱਖ ਨਾਲ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ...

...ਉਸ ਦਿਨ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਗਰਕ, ਟੁਟਿਆ ਭਜਿਆ ਜਿਵੇਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੈਂਡੇ ਪਿਆ ਉਹ ਉਹਦੇ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਖੜਿਆ ਸੀ...ਘਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਲੋਹੜੀ ਸੀ ਨਾ ਇਸ ਲਈ ਸੌਦਾ ਪੱਤਾ ਲੈਣ ਗਿਆ ਪਤੀ ਲਾਗਲੇ

32 ਸਹਿਰੋਂ ਅਜੇ ਮੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਿਉਰ ਸੀ ਜੋ ਖੇਤੀਂ ਕਮਾਦੀ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਸਰਾਬ ਕਦਦਾ ਸੀ...ਤੇ ਪੂਰੇ ਘਰ ਦੀ ਲੋਅ ਸੀ ਉਹ ਖੁਦ...ਤੇ ਦਰੀਂ ਆ ਖੜੇ ਕਿਸਨ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਉਹਨੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚਲੀ ਲਿਸਕ ਨੂੰ ਮਲਮਲੀ ਬੁਝਦੀ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ...ਉਹਨੇ ਓਪਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸਨ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ...ਕਿਸਨ ਜੀਹਦੇ ਬਦਲੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਸੰਗ ਨਾਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤੋਂ ਲੈ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤਾਈਂ ਤੇ ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ ਦੁਆਲੇ ਤੇ ਨਾਨਕੇ ਘਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿਸਨ ਕਾਲਜੋਂ ਹਟ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਣ ਤੇ ਉਹਦੇ ਜੋਗਾ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਿਨ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਰਦਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਮੁਹਰੇ ਉਹਨੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥੀਂ ਰੋਟੀ ਵਾਲੀ ਥਾਲੀ ਲਿਆ ਰੱਖੀ ਸੀ...ਤੇ ਮੁੜਨ ਲੱਗੀ ਦਾ ਹੱਥ ਕਿਸਨ ਨੇ ਇੰਜ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਹੋਵੇ... "ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੀ ਜੱਸੀ...ਮੈਨੂੰ...ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ... ਬਸ ਮੇਰੇ ਹੱਥੀਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇ ਦੇ...ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਆਸਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਐ...ਜੱਸੀ ਮੈਨੂੰ..." ਤੇ ਉਹਨੇ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਫੁਡਾ ਕੇ ਇਕ ਕਦਮ ਪਿਛਾਹ ਵਲ ਪੁਟਿਆ ਸੀ...। ਇਕ ਘੜੀ ਉਹਦੇ ਲਾਗਦੀ ਉਹ ਵੇਲਾ ਵੀ ਲੰਘ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਕਿਸਨ ਤੋਂ ਵਖ ਹੋਣ ਲਗਿਆ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਕੇ ਵਚਨ ਦਿਤਾ ਸੀ, "ਕਿਛੀ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਰਹਾਂ ਮੇਰਾ ਸਭ ਕੁਸ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੂੰ...ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਹੱਥ ਵਧਾਏਂਗਾ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਕਦੇ ਪਿਛੇ ਨੀਂ ਹਟੁ—"

"ਦੇਖ ਲੈ ਬੂਠੀ ਨਾ ਪਈ" ਕਿਸਨ ਨੇ ਪੱਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਦੇ ਨੀਂ ਕਿਛੀ..." ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਕਿਸਨ ਦੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਇਸ ਲਈ ਬੇਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਉਹਦੇ ਘਰ' ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਲੱਰ ਨਾ ਪਲਮ ਤੁਰੇ। ਉਹਨੇ ਕਿਸਨ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਘੜੀ ਦੀ ਟੱਕ ਟੱਕ ਜੋ ਪ੍ਰੇਤ ਛਾਇਆ ਵਾਂਗ ਉਹਨੂੰ ਜਾਪਣ ਲਗੀ ਸੀ ਉਹ ਉਹਦੇ ਵਲ ਪਿੱਠ ਕਰਕੇ ਖੜ ਗਈ। ਤੇ ਪਤੀ ਦੀ ਵਫਾ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਖਾਤਰ ਉਹ ਘਰ ਆਏ ਕਿਸਨ ਵਲ ਵੀ ਪਿਠ ਮੌੜ ਕੇ ਖੜਦੀ ਬੋਲੀ ਸੀ, "ਨਈਂ ਕਿਸਨ ਇਹ ਹੱਥ ਤਾਂ ਬਸ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਨੇ...ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਹੱਕ...ਹੁਣ ਮੈਂ" ਤੇ ਮਨ ਉਪਰ ਤਣੀ ਚਾਦਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਖਿਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈ।

"ਤੇਨੂੰ ਯਾਦ ਨੀ...ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ..." ਕਿਸਨ ਉਹਨੂੰ ਪਿੱਠ ਮੋੜੀ ਖੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਜਿਵੇਂ ਕਿਣਕਾ ਕਿਣਕਾ ਹੋ ਕੇ ਭੋਏਂ ਤੇ ਬਿਖਰ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਨਈਂ ਨਈਂ ਕਿਛੀ...ਤੇਨੂੰ ਪਤਾ ਇਹ ਮੇਰਾ ਘਰ...ਮੇਰਾ ਪਤੀ...ਉਹ ਕੇਡਾ ਸਾਉ ਜੀ ਏ...ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਕੁਸ..." ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਰਖਣ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਿਆਈ। "ਬਸ ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰਦੇ...ਭੁਲ ਜਾ ਤੂੰ...ਲੈ ਮੇਰੇ ਘਰੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਆਇਐਂ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਲਾ..." ਆਖਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਥਾਲੀ ਉਸਦੇ ਲਾਗ ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਲੀ ਧਰਤ ਬਰਬਰਾ ਗਈ ਸੀ।

—ਤੇ ਉਹਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖ ਕਿਸਨ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਉਠਦਿਆਂ ਰੋਹ ਵਿਚ ਮੱਚ ਕੇ ਰਤਾ ਕੁ ਰੋਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਲ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਟੱਕ ਉਹਦੇ ਕੰਨੀ ਇੰਜ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਕਾਸੇ ਨੂੰ ਰਾਖ ਕਰਨ ਲਗਿਆ ਹੋਵੇ... ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਭੁੱਖੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਕਾਸੇ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ...ਤੇ ਕਿਸਨ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਚੁਪ ਪਏ ਵਿਹੜੇ ਨੂੰ ਘੂਰ ਕੇ ਉਹਦੀ ਉਸ ਤੱਕ ਨੂੰ ਖਿਆਲਦਿਆਂ ਉਹਦਾ ਇਕ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸੇ ਤੇ ਇਕ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਲੇਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜੱਗ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵੇ...ਪਰ ਨਾ ਉਹ ਹੱਸੀ ਹੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੋਈ.. ਬਸ ਇਕ ਸੱਚ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਲਕੀਰ ਜਹੀ ਖਿਚ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਆਖਿਆ, "ਅੱਜ ਤੂੰ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਇਕ ਰਾਹ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਏਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ..." ਤੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਭਰ ਕੇ ਅੰਬਰ ਵਲ ਝਾਕਿਆ ਸੀ।

—ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਕ ਇਕ ਚੇਤਾ ਉਹਦੇ ਪਿੰਡੇ ਲਾਗ ਆ ਖੜਿਆ ਸੀ ਉਹਨੇ ਸੀਸੇ ਉਪਰੋਂ ਸਿਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੜੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਘੜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਇਕ ਚੇਤਾ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਘੁਟ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਉਹਤੋਂ ਕੰਨੀ ਖਿਸਕਾ ਕੇ ਤੁਰ ਚਲਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਡੂੜ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲੇ ਪਿੰਡੋਂ ਆਈ ਚਾਚੀ ਨੇ ਤੁਰਦੇ ਬੋਲੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਸੀ, "ਨੀ ਭਲੀਏ ਪਤਾ ਨੀ ਕਾਹਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਵਗ ਗਿਐ...ਖੰਨੀ ਘਰ 'ਚ ਕੋਈ ਬੋਲ ਬੁਲਾਰਾ ਹੋ ਗਿਐ...ਨਾਲੇ ਉਂ ਜਦੋਂ ਦੀ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਮਰੀ ਐ ਉਦੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਘਟ ਵਧ ਈ ਟਿਕਿਆ...ਕਹਿੰਦੇ ਸਰਾਬ ਨਾਲ ਡਕਿਆ ਰਾਮਪੁਰੇ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ...ਕੇਰਾਂ ਆਇਆ ਤੀ, ਉਹ ਜੇਹਾ ਰੰਗ ਰੂਪ ਈ ਨੀ ਰਿਹਾ...ਉਏਂ ਡਰਾਉਣਾ ਜੇਹਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ...ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਆਣਿਆ ਈ ਨੀ. ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਭਾਈ ਪਿੰਡ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਹਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਰਨਾ ਕੀ ਐ ਮਾਮੀ...ਘਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੀ ਜਾਈਦਾ...ਮੈਂ ਖਿਹਾ ਤੇਰੇ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿਟਿਆ ਬਾਹਮਣਾ ਕੋਈ ਚੱਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ..." ਤੇ ਚਾਚੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟੁਕ ਕੇ ਉਹਨੇ ਗੱਲ ਬਦਲ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿਸਨ ਮਾਮੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕਾਸ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਿਆ ਸੀ...ਉਹਨੂੰ ਸਾਰ ਸੀ ਉਹ ਕਾਹਤੋਂ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ...ਘਰ ਜਿਥੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸਨ ਨਾਲ ਜਾ ਆਈ ਸੀ...।—ਤੇ ਸੋਚੀਂ ਡੁੱਬੀ ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੇ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਡਿਗਦੀ ਹੁਬਕੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਰੋਣ ਲਗ ਪਈ।

—ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨੂੰ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਠੰਡ ਉਹਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਨ ਕਰਕੇ ਸੁਟ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਉਹਨੇ ਚਾਹਿਆ ਉਹ ਇਸ ਘੜੀ ਤਾਂ ਬਸ ਠੰਡ ਵਿਚ ਆਕੜ ਕੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ, "ਐਹੀ ਖੇਹ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਪਾਣ ਲੀ ਰਾਤੀਂ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ...ਮੈਨੂੰ ਹੱਥੀਂ ਖੁਹ 'ਚ ਧੱਕਾ ਦੇ ਜਾਂਦਾ...ਲਾਥੂ ਬਾਲ ਜਾਂਦਾ...ਮੇਰੇ ਜੋਗਾ ਐਹੀ ਕੁਸ ਬਚਿਆ

SHAKTI GIFT

6576 MAIN STREET,
VANCOUVER, B.C.

Where you can get
all types of
Real and
Artificial
Jewellery and
all types of
oriental designs
can be made!

SALE AND
REPAIRS
OF
WATCHES

SPECIALIST IN
EAST INDIAN JEWELLERY
GIFTWARE & REPAIRS

Bus. 321-6214

Res. 327-8259

ਸ੍ਰੀ...” ਇਹ ਕੁਝ ਕੁਝ ਉਹਨੇ ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਖਿਆ ਹੋਵੇ... ਤੇ ਉਸ ਪਤੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਮੋਹਰਾ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੌਂਹੇ ਡੰਡਾ ਬੋਰ ਵਾਂਗ ਉਗ ਖੜਿਆ, ਜਿਹਦੀ ਵਫਾ ਲਈ ਉਸ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਤਾਣ ਅਜ ਤਾਈਂ ਉਹਦੇ ਤੇ ਛਿੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣ ਦਿਤੀ। ਰਾਤੀਂ ਉਹਨੇ ਤੇ ਤੇਜੀ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕਠਿਆਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਸੀ, ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਸੀ ਤੇ ਉਠਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਖੂਹ ਤੇ ਮੋਟਰ ਪਈ ਆ, ਨਾਲਾਂ ਪਈਆਂ ਨੇ... ਸਾਲੇ ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਤਾਂ ਚੋਰ ਫਿਰਦੇ ਨੇ.. ਤੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਏ ਨੂੰ ਆਪਦੀ ਖਬਰ ਨੀ ਰਹਿੰਦੀ... ਹੋਰ ਜਾਹ ਜਾਂਦੀ ਹੋ ਜੂ... ਮੈਂ ਰਾਤ ਦੀ ਰਾਤ ਖੂਹ ਤੇ ਪੈ ਰਹੂੰ... ਤੇਜੀ ਤੂੰ ਘਰੇ ਪੈ ਜੀਂ...” ਤੇ ਖੋਸ ਦੀ ਬੁਕਲ ਮਾਰੀ ਉਹ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਨਿੱਤ ਵਾਂਗ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸੁਆਰ ਕੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੀ ਬੈਠਕੇ ਪੈਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਦਰ ਦੋਅ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਆ ਪਈ ਸੀ। ਤੇ ਮੁੜ ਉਹਨੂੰ ਸੁੱਤੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਿੜਕ ਵੀ ਨਾ ਜਗਾ ਸਕੀ ਤੇ ਤੇਜੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਡਰ ਕੇ ਚੀਕ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀ ਸੀ ਤੇਜੀ ਨੇ ਦੱਬੇ ਬੱਲੀਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਘੂਰਿਆ ਸੀ, “ਮੈਂ ਹੀਂ ਆਂ... ਐਵੇਂ ਨਾ ਕੋਠਾ ਪਾੜ ਦੀਂ—ਚੁਪ ਕਰ ਜਾ...” ਤੇ ਉਹਨੇ ਤੇਜੀ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਕ ਕੇ ਲੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸਰਕਦੀ ਸਲਵਾਰ ਨੂੰ ਖਿਚਿਆ ਸੀ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਵੀ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਰ ਭਰਾ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਦੂਣੇ ਤੇਜੀ ਮੂਹਰੇ ਉਹ ਬਾਹਾਂ ਭੰਨਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਭਾਰ ਜਾ ਡਿਗੀ ਸੀ।

—ਕੀ ਦਾ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ਰੋਣ ਜੋਗੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਸ ਅੱਖ ਪੁਟੀ ਤਾਂ ਤੇਜੀ ਉਹਦੇ ਲਾਗ ਸੀ, “ਉਠ ਪੈ ਹੁਣ... ਦੇਖ ਦਿਨ ਕਿਥੇ ਫੁੱਲਾ ਗਿਐ... ਧਾਰ ਚੋ ਲਿਆ... ਵੀਰ ਵੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ...” ਕਹਿੰਦਾ ਤੇਜੀ ਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਿਆ ਇੰਜ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਲੰਮੇ ਨੌਂਹਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਉਹਨੂੰ ਝਰੀਟਣ ਲਗੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਦੱਬੀ ਲੋਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੂੰਹ ਰਜਾਈ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਲਿਆ... ਹਟਕੋਰੇ ਭਰ ਭਰ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ... ਉਹਨੇ ਪੂਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਖ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿਲ ਨਾਲ ਇਕ ਟੁਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ, “ਬਸ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰਾ ਜੱਗ ਮੋਹਣੇ ਦੇਵੇ ਪਈ ਭਰਾ ਭਰਾ ਨੂੰ ਲੜਾ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿਤੇ... ਬਸ ਕੇਰਾਂ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜੂ... ਉਹ ਘਰੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਤੇਜੀ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰੂੰ... ਇਹ ਤਾਂ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਮੂੰਹ ਮਾਰੂ—ਐਹੇ ਜੇ ਨੂੰ ਘਰ 'ਚ ਨੀ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ... ਮੈਂ ਅਜੇ ਖੂਨ ਕਰਾ ਕੇ ਰਹੂੰ... ਦੇਖੀ ਸੁਣੀ ਜਾਉ ਫੇਰ...” ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੀ ਉਹ ਪਈ ਰਹੀ।

ਮਖਾਂ ਜੀ ਪੁਏ ਆਂ ਅਜੇ ਤਾਈਂ—ਸੁਖ ਤਾਂ ਐ...” ਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੁੰਘੜ ਗਈ। ਉਹਨੂੰ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਪਿਛਾੜੀ ਖੜਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੀਤੀ ਤੇ ਮੁਸ ਮੁਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।—ਤੇ ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਉਠ ਬੈਠੀ ਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਰ ਧਰਦਿਆਂ ਹੀ ਤਣ ਕੇ ਖੜਦੀ ਨੇ ਅਥਰਾਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੋਂ ਘੂਰ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਤਕਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਤ ਵਾਲਾ ਚਿਹਰਾ ਕਈ ਹੋਰ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਿਚ ਖੜਾ ਉਹਦੇ ਤੇ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, “ਐਹੀ ਖੋਹ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਪਾਣ ਲਈ ਤੁਰ ਗਏ ਤੀ... ਐਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਭਲਾ... ਅਸੀਂ ਏਹਦੇ ਤੋਂ ਜਾਨ ਦੇਈਏ... ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ ਬਸ ਕੇਰਾਂ ਗੱਲ...” ਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚਲਾ ਪਾਣੀ ਲਾਲੀ ਵਿਚ ਵਟਦਾ ਚਲੇ ਗਿਆ।

“ਓ ਹੋਇਆ ਕੀ ਆ ਭਲਾ... ਐਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ ਪਿਟਣ ਪਾਕੇ ਬਹਿਗੀ ਆਂ...” ਖੋਸ ਦੀ ਬੁਕਲ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਓਪਰੀ ਜੋਹੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ।

“ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਭਲਾ ਰਾਤੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਈਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ.. ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਸਾਰ ਤੀ... ਨਈਂ... ਸੀਰਮੇ ਪੀ ਜਾਂਦੀ ਮਰ ਜਾਣੇ ਦੇ... ਭੋਰਾ ਲਹੂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਡੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ...” ਤੇ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਦੰਦਾਂ ਹੇਠ ਜੀੜ ਦਬੀ ਸੋਚੀਂ ਲੱਥ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਲਗਿਆ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਹੁਣੇ ਦਰਾਂ ਪਿਛਾੜੀ ਪਈ ਕਿਰਪਾਨ ਚੁਕੇਗਾ ਤੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਡਕਰੇ ਕਰਕੇ ਸੁਟ ਦੇਵੇਗਾ... ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

“ਬਸ ਐਹੀ ਗੱਲ ਆ... ਲੈ ਕਮਲੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ... ਆਹ ਕੋਈ ਗੱਲ... ਮੈਂ ਖਿਹਾ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਉਠ ਬਹਿ ਗਿਆ...” ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੋਲੇ ਮੂੰਹ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅਸਲੋਂ ਫੁਕੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।

“ਅਛਾ ਅਜੇ ਕੁਸ ਹੋਇਆ ਈ ਨੀ... ਕੋਈ ਨਾ ਵੇ... ਚੰਗਾ ਤੂੰ ਕਰਾ ਲੈ ਜੋ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਐ... ਮੈਂ ਕਰਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਜਣਦਿਆਂ ਕੋਲ ਚਲ ਕੇ ਗੱਲ—ਜਿਹਨਾਂ ਤੇਰੇ ਲੜ ਬੰਨਿਆਂ...” ਤੇ ਉਹਨੇ ਮੰਜੇ ਹੇਠ ਨੂੰ ਇੰਜ ਝੁਕ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਭਾਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਤਦੇ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਉਠ ਕੇ ਅਗੇ ਵਧਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲਈ ਹੱਥ ਅਗਾਂਹ ਵਧਾਏ ਪਰ ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਝਟਕ ਕੇ ਦਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ ਗਈ।

“ਐਵੇਂ ਨੀ ਆਪਣੀ ਦਫਾ ਆਪ ਈ ਪੱਟੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ... ਘਰ ਦੀਓ ਗੱਲ ਆ ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਨੀ... ਆਪਣਾ ਭਾਈ ਐ... ਸਾਲੀ ਏ ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਰੱਖ... ਦੁਨੀਆਂ ਕੁੱਤੀ ਤਾਂ ਅਗੇ ਈ ਪਾੜਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੀ ਐ... ਨਹੀਂ ਲੰਡੇ ਦਾ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਅੱਧ ਵੰਡਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਫਣਕਣਾ ਰਹਿ ਜੂ... ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੋਲੀਂ ਸਰਦੇ... ਤੇਰਾ ਕੀ ਟੁਟ ਕੇ ਜਾ ਪਿਆ... ਐਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਰੋਣ ਪਾਕੇ ਬਹਿਗੀ ਘਰ 'ਚ... ਚਲ ਲੀੜੇ ਲੁੜੇ ਪਾ ਲੈ ਫੇ ਮਾਘੀ ਦੇਖਣ ਜਾਣੈ... ਆਖਦਿਆਂ ਪਤੀ ਨੇ ਪੋਲੇ ਜਿਹੀ ਉਹਦੇ ਮੌਢੇ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਮਚਦੇ ਕਾਲਜੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੜਾ ਲੁੱਦਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਉਹ ਭੁਬਲ ਮਿੱਟੀ ਵਾਂਗ ਮੰਜੇ ਤੇ ਜਾ ਡਿਗੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ।

—ਤੇ ਹੁਣ ਦੀ ਘੜੀ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋ ਲਿਆ ਸੀ ਉਹ ਰਤਾ ਕੁ ਸੰਭਲ ਕੇ ਉਠੀ...ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਹਦੇ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਵਲ ਸਰਕੇ...ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਪਈ ਘੜੀ ਗੁੱਟ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਤੇ ਦਰਾਂ ਵਲ ਵਧੀ...ਤਦੇ ਉਹਨੇ ਰੁਕ ਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਕੰਧ ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਘੜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ...ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ਮੁੜ ਆਈ...ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਅਟਕੀਆਂ ਸੂਟੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਪਿਛਾਂਹ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਪੂਰੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਤਾਰ ਥਰਥਰਾ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਇਕ ਬਿੰਦ ਵੀ ਨਾ ਖੜ੍ਹੀ...। ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ...ਚੁਲ੍ਹੇ ਲਾਗ ਬੈਠੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਟੋਚੀ ਨਜ਼ਰੇ ਦੇਖਿਆ...ਤੇਜੀ ਮੱਝ ਦੀ ਧਾਰ ਚੌਂਦਾ ਪਿਆ ਸੀ...ਤੇ ਉਹਨੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੌਰ 'ਚ ਖੜ ਪਿਛਾਂਹ ਪਰਤ ਕੇ ਰੋਂਗ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਿਆ ਤੇ ਖੁੱਕ ਕੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ ... ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਮਹਿਕਾ ਭਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਨੇ ਹੀ ਉਹਦੇ ਬੱਲ ਬੱਚੇ, "ਇਕ ਟਿਕਟ ਰਾਮਪੁਰਾ..."

ਕੁੱਝ ਸੁਚਨਾਵਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਦੀ 28 ਮਈ 1978 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸਲਾਨਾ ਬੈਠ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਚੁਣੇ ਗਏ।

ਪ੍ਰਧਾਨ :- ਅਜਮੇਰ ਰੋਡ - 438-7793
 ਸਕੱਤਰ :- ਸੁਖਵੰਤ ਹੰਦਲ - 321-9221
 ਮਹਾਸਕੱਤਰ :- ਸੁਖਮੇਰ ਭੱਈ - 327-2029

ਜੀਗਜ਼ੈਰਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ :-
 ਹਰਜੀਤ ਰਣੀਤਾ :- 585-7734
 ਕੁਲਵੰਤ ਸੰਹੋਤਾ :- 591-1985

ਫਰਜ਼ਤ ਵੈਲੀ ਈਕਟ ਇੰਡੀਅਨ ਕੋਨੇਡੀਅਨ ਸੋਸਾਇਟੀ 1978 ਦੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ :-

ਪ੍ਰੈਜੀਡੈਂਟ :- ਬਰਨ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ - 594-3037
 ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜੀਡੈਂਟ :- ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ - 594-3879
 ਸੈਕਟਰੀ :- ਚਿਤਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ - 594-2254

ਸਹਾਇਕ ਕੋਰਟਰੀ :- ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਮਰਾ
 ਕੈਸ਼ੀਅਰ :- ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ - 591-2308
 ਮੀਤ ਕੈਸ਼ੀਅਰ :- ਹਰਜੋਬ ਸਿੰਘ - 946-4817

ਇੰਡੀਆ ਕਲੱਬ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦੀ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ 1978 ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਚੁਣੇ ਗਏ।

ਪਰੈਜੀਡੈਂਟ :- ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਲੀ
 ਵਾਈਸ ਪਰੈਜੀਡੈਂਟ :- ਕੁਦਰਸਨ ਕੁਮਾਰ
 ਸੈਕਟਰੀ :- ਗੋਪ ਸਿੰਘ
 ਟਰੱਜਰੀ :- ਮੋਹਨ ਗਰੇਵਾਲ

ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼ :-
 ਮਿਸ਼ਰ ਮੁੱਖ ਚਾਰਜ
 ਤਾਰਟਰ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ
 ਮਿਸ਼ਰ ਸੈਮਰਾ ਸਰਮਾ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਫ ਕੋਨੇਡੀਅਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਇਕ ਇੰਡੀਆ ਈ. ਐ. ਚੈਪਟਰ 1978 ਦੀ ਜੀਗਜ਼ੈਰਟਿਵ ਕਮੇਟੀ (NACO I)

ਚੇਅਰਮੈਨ :- ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਇਮਾਲ :- 263-6041
 ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ :- ਚਿਤਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ :- 594-2254

ਸੈਕਟਰੀ :- ਬਲੈਂਚ ਤਿਲਕ :- 684-3838
 ਖਜ਼ਾਨਚੀ :- ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ :- 435-1318

ਈ. ਐ. ਸਮਰ ਗੇਮਜ਼ 1978

ਈ. ਐ. ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮਰ ਗੇਮਜ਼ - PEN ਵਿਚ ਅਗਸਤ 17, 18, 19 ਅਤੇ 20 ਤਾਰੀਕ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਰਾਮ ਹਾਰੀ, ਸ਼ਾਬਰ, ਟੈਨਿਸ ਸਵਿਮਿੰਗ ਆਦਿ ਖੇਡਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਈ. ਐ. ਦੇ ਅੱਠ ਜੇਤੂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਜੇਤੂ ਦੇ ਜੇਤੂ ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਈ. ਐ. ਸਪੋਰਟਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇਵੇਗੀ। ਹਰ ਇਕ ਜੇਤੂ ਵਿਚ "ਪਲੇ ਆਫ" ਦੀਆਂ ਗੇਮਾਂ ਜੂਨ ਵਿਚ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਪਿਛਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਂ ਟੀਮ ਆਰ ਕਲੱਬ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਉਹ ਚਿਤਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ ਨੂੰ 594-2254 ਤੇ ਫੋਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ- 13081 ENGLISH PLACE, SURREY, B.C.

- ਗਣਨੀਤ ਧੀਰ

ਇਸ ਖ਼ਾਸ ਦੀ (ਅੱਠਵੀਂ) ਸਰਬ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਿਖਾਰੀ ਸਭਾ (ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ) ਸਾਊਥਵਿਕ ਬਰਾਂਚ ਵਲੋਂ 29-30 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸਾਊਥਵਿਕ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਖਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਾਰਠਾਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਸੈਸ਼ਨ ਅਕਤੂਬਰ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਲੈਂਕਾਸਟਰ ਰੋਡ ਤੇ ਸਥਿਤ ਸੇਂਟ ਜੋਹਨਜ਼ ਹਾਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ "ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖ਼ੁਲਾਸ" ਵਿਖੇ ਤੋਂ ਤਰਜਮਾ ਕੀਲੀਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡੈਵਿਡ ਸਭਾ ਦੀ ਮਿਸਿਜ਼ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਇਰ ਸਨ। ਪਾਰਿਸ਼ਦ ਤੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਏ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਮ ਖ਼ਾਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖ਼ੇਤਰ ਤੇ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਮ ਖ਼ਾਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਪਾਰਿਸ਼ਦ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਬੰਧੀ ਬੋਲਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੁਲਤਾਨ, ਪਿੰਡੀ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਆਦਿ ਠੇਡੀਠੇ ਸਥੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸੈਮ. ਏ. ਅਤੇ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਡੀ. ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

ਪਰੰਤੂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਬੀਰ ਚੰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੇ ਕਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਅਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਵਿਉਂਤਿ ਉਸੇਮ ਨੇ ਖੱਬਰਾ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਨੂੰ ਠੇਡੀਠੇ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿਓ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿਓ ਪੜ੍ਹੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਰਜਨ ਬਿਰਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੜ੍ਹੇ ਵਿਚ ਫ਼ਾਰੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਕਮਾਈ ਖ਼ਾਸੇ ਤੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਗਣਨੀਤ ਧੀਰ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਿਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਗਣਨੀਤ ਧੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਮਬੀਰ ਚੰਡ ਆਪ ਤਾਂ ਤਰਜਮਾ ਉਤੇ ਖੱਬ ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ ਹੈ ਪਰ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਕੋਸ਼ਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਲੈਕੇ ਉਹੋ ਵੱਲ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਣਨੀਤ ਧੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਚੰਡ" ਕੋਸ਼ ਕਰਾਈਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਫ਼ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ"। ਤਰਜਮਾ ਅਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਰਜਮਾ ਮਤਲਬ ਲੇਖਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਲਕੁਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੈਰਸ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ। ਸਾਈਮ ਖ਼ਾਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸਦੀ ਆਖ਼ਾਸੀ ਹੈ। ਸੀਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੀਤੋਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਪੜ੍ਹੇ ਵਿਚ ਖੱਬ ਪਾਤ ਹੋਂਦ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪੜ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਆਰੇ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਆਰੇ ਹੈ। ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਵੱਕਰਪਿੰਡੀਏ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾ ਸਿੰਘੀ ਸਾਈ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਕਾਹਲੀ ਕਾਲ ਸਿਖਿਅਕ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਦਦਗਾਰ ਸੀਤੋਖਾਸਈ ਦਾ ਮਤ ਸੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾ ਸਿਖਿਓ ਦਾਲਾ ਈਠ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿਖਾਰਕ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾ ਸਿਖਿਓ ਕਾਰਣ ਤਰਜਮਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾ ਹੱਕਾਰ ਹੈ। ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਚੰਦਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕੀਤਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਸਮੇਂ ਖੱਬ ਪਾਤ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪੜ੍ਹੇ ਦੀ ਕਲੋਮੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ੁਦਕਾਲ ਕਾਲ ਕੋਈ ਤੁਅੱਲਕ ਨਹੀਂ। ਨਿਰੰਜਨ ਦੂਰ ਨੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਰਜਮਾ "ਸਿਖਰ ਸੀਤੋਖ" ਅਤੇ "ਮਦਨ ਚੰਡੀ" ਉਤੇ ਖ਼ੁਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝਾਈ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਗਰਬਸ ਮਕਸੂਦਪੁਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹਿਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੋਈ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਖ਼ੁਲਾਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ ਕਾਂਟਰੋਵਰਸੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਜਾਂਗਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਖ਼ੁਲਾਸ ਇਸੇ ਜੇਹੜੇ ਇਸੇ ਬਣੇ, ਉਹਨਾਂ ਆਰੇ ਨਹੀਂ ਸਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੇਰੀ ਵੀ ਆਹਿਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲਿਖਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲ ਹੀ ਰਾਮਬੀਰ ਚੰਡ ਦਾ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਆਪ ਹੀ ਦੁਕਲਤ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਮੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਕਰਾਈ ਕਮਲਦਾਦ ਆਰੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਪਰ ਮੇਰਾ ਕਾਂ ਟਿਰ ਵੀ ਆਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਇਰ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇ ਤਰਜਮਾ ਇਕੋ ਕੀਮਤ ਪੀਏ। ਕਾਮਰੇਡ ਮਦਦਗਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸ ਦਾ ਮਕਲ "ਸਿਖਰ ਸੀਤੋਖ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਆਰੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਤਾਂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਛੱਡਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਡਿਰ ਵੀ

ਨਮਲਫਾਦ ਦਾ ਨਾਮਕਾ ਨਰੁਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਮਦਤਾਤ ਸਾਇਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਲੇਖਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਚੇਤੰਨ ਯੁਗਤੀਵਾਦੀ ਕੌਣ ਹੈ।

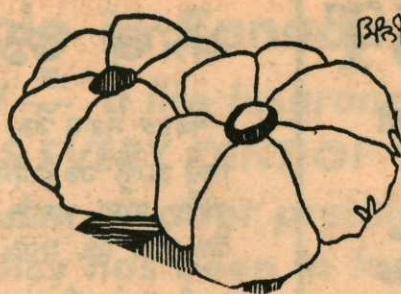
ਗਤ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਧੀ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਤੁਰਾਮੇ ਦਾ ਪੂਰਵ ਸੀ। ਨਿਸ਼ਚਈ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਬਜ਼ਰਗ ਕਾਮਰੇਡ ਲੋਕਾ ਸਿੰਘ ਜੋਗ ਅਤੇ ਇੰਤੀਮਨ ਵਰਗਨ ਮੈਂਬੇਰੀ-ਏਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਮਰੇਡ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਚੰਡ ਸਰਕਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਈਕਿੰਗ ਕੋਲ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਮੇਜਰ ਕੋਮਲਰ ਹੈਨਰੇਬੇ ਵੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਗਜ਼ਰ ਸਨ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜੋਗ ਸਿੰਘ ਤੋਸ਼ਾਵਾ ਏਧਰੀਆ, ਨੂਰ, ਸਾਇਰ, ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਰ, ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਈ, ਬਰਨ, ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੋਵਰਪਿਤੀਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਅਜਾਦ, ਮਿਸ਼ਿਰ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਹੁਗ ਨੇ ਵਦਿਤਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਕੋਵਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੋਵਰ ਸੀ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਇਲੈ ਨੇ ਸਤਾ ਵੀ ਵਾਰੀਸ਼ਵ ਚਿਪੋਰਤ ਪੜ੍ਹੀ। ਸਾਉਕਾਲ ਦੇ ਕੋਵਰ ਨੇ ਗੁਰਤ ਕੋਵਰੀ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੋਂ ਕਾਏ ਸੁਤ ਕਾਮਕਾਵਾਂ ਦੇ ਕੋਵਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਏ।

ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਬਰੋਡਸਾਇਡ ਸੀਟਿਰ ਗੱਪ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕੀਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਨਮਲਫਾਦ ਵਿਰੋਧ ਇਕ ਤੁਰਾਮਾ "DIVIDE AND RULE BRITANNIA" ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਨਿਸ਼ਚਈ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਵਿਚ ਅਖੀਰਲੇ ਸ਼ੀਨ ਵੇਰਨ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਤੁਰਾਮੇ ਵੀ ਏਲੀ ਨਾਲ ਹਲ ਕੇ ਗਿੱਧਾ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੰਦਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਕਾਏ ਅਤੇ ਕਸ਼ਾਨਕ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਏ ਵਿਚ "ਪਾਕੀਸ਼ਾ" ਹੋਟਲ ਦੇ ਬੈਕਾਇੰਟਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿਚ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪੂਰਵ ਸੀ। ਖਾਣਿਆਂ ਪੀਣਿਆਂ ਵੀ ਮਹਿੰਦਲ ਤੜਕੇ ੨ ਵਜੇ ਤੱਕ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਤੁਰਾਮੇ ਏਲੀ ਦੇ ਬੈਰੀ ਕੈਬਲੀਨ ਅਤੇ ਲੋਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਜਾਦ, ਕਰਕੈਲ ਸਿੰਘ, ਨੂਰ ਪੁਰੋਵਾਲ ਕਾਇ ਨੇ ਗੀਤ ਸੁਣਾਏ।

ਬੀਤੀ ਗਤ ਨੂੰ ਵੇ ਵੇ ਤੀਰ ਕੈਰਣ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੀਤਵਾਰ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਸੁਤ ਲਿਖਾਰੀ ਕਾਏ ਏਸ ਵਜੇ ਕੋਵਰੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਕੋਵਰੇ ਤੋਂ ਨਿਰੰਜਨ ਨੂਰ ਨੇ "ਬਰਤਾਨਵੀ ਵਿਚਿਅਕ ਚਾਂਡੇ ਵਿਚ ਨਮਲਫਾਦ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਾਵਾਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦਾ ਵਰਨ" ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਬਹਿਰ ਕਾਰੰਤ ਕਰਚਿਕਾਂ ਨੁਜਿੰਦਰ ਇਲੈ ਨੇ ਪਰਚੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਸਵਰਨ ਚੰਦਨ ਨੇ ਬਿਹਾ ਕਿ ਪਰਚਾ ਮੋਹਤ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੁਰਾਮੇਮ ਨੀਲਗਿਰੀ ਨੇ ਬਿਹਾ ਕਿ ਨੂਰ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਮਲਫਾਦ ਪੁਗਤਨ ਸਮਿਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੀ। ਕਪਕੀਰ ਚੰਡ ਦਾ ਸੁਤ ਸੀ ਕਿ ਪਰਚਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਸੀ ਮਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸੁਰੰਦਰ ਮੋਹਨ ਨੇ ਪਰਚੇ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤੀ ਪੁਗਟ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਸੁਝਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਦਾਸੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਾਲ ਲਿਖਾ ਜਾਵੇ। ਮਦਤਾਤ ਸਾਇਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਲੋਕਾਈ ਵੇ ਕਲਚਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ DOMINANT ਕਲਚਰ ਕਾਏ ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਣੀਤ ਧੀਰ ਨੇ ਬਿਹਾ ਕਿ ਪਰਚਾ ਵਧੀ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕਦਾਸੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਰੁਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਡੁਪਾ ਕੇ ਕਦਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੀਆਂ ਵਰਾਂ ਨੂੰ ਨਰੁਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਉਲਥਾ ਕੇ ਵੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਮਰੇਡ ਮਦਤਾਤ ਨੇ ਬਿਹਾ ਬਿਹਾ ਕਿ ਪਰਚਾ ਬਹੁਤ ਕੀਤੁਲਿਤ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਦੀਪ ਸੁੱਚੇ ਦਾ ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਖਾਮੀਆਂ ਵੀ ਹਨ। ਪਰਕਾਸ਼ ਹਲ ਨੇ ਤੁਰਾਮੇਮ ਨੀਲਗਿਰੀ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤੀ ਪੁਗਟ ਕਰਚਿਕਾਂ ਬਿਹਾ ਕਿ ਨਮਲਫਾਦ ਦਾ ਕਾਰੰਤ ਗੁਰਤ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨੂਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਬਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਹ ਪਿਆ ਕੇ ਵੁੱਠੇ ਵੁੱਠੇ ਕਾਏ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

0

"ਵਤੋਲੇਂ ਵੁਰ" ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੈਂਬਰਵਾਦੀਨ ਵੇਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮਜੀਤ ਪੁਸ਼ਾਣ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰੋ।
ਫੋਨ : 321 - 6081

ਮਿੱਠੀ ਕਹਾਣੀਆਂ:

ਹਮਦਰਦੀ ਨਿਰੰਜਨ ਸ਼ਰਮਾ ਸੇਖਾ

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਘੁੰਗ ਵਸਦੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਮਰਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਲੱਥ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਾਫੀ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਚੋਂ ਇਕ ਜਣਾ ਬੋਲਿਆ,—‘ਬਈ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੀਂਦਾ ਸੀ ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਹਦਾ ਹਾਰਟ ਫੇਲ ਹੋ ਗਿਆ।’

ਦੂਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੁੱਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸੀ, ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁਖੋਂ ਇਸ ਨੇ ਖੁਦ-ਕਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।’ ਤੀਸਰੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ,—‘ਭਲਾ ਜੇ ਇਹ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਅਪਲਾਇਮੈਂਟ ਐਕਸਚੇਂਜ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਦਰਜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ?’

ਕੀਮਤ

ਐਮ.ਐਸ. ਬਸੀ

‘ਸਰਕਾਰ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ ਮਾਂ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਨਾ ਐਵੇਂ ਦਿਲ ਛੱਡਿਆ ਕਰ। ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਐਮ ਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੈ ਹੀ ਜਾਏਗੀ। ਬੱਸ! ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਾਰਡ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੁਣ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ...।’ ਜਤਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦੇਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਲੱਗਾ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੋਂ ਇਕ ਮੁਰਬਾਏ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ ਚਿਹਰਾ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਪਰ ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਸੂਰਜ ਅਜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤਾਪ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੌਸਟ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਥੇ ਉਸਦੀ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਅਤੇ ਦਿਲ ਟੁੰਬਵੀਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੱਥੋਂ? ਉੱਥੋਂ ਤਾਂ...।

ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਚੁੱਪ! ਦਿਲ ਜਾਨੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਚੰਗਿਆੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਚਿਆ। ‘ਮਾਂ ਮੈਂ ਹੱਲ ਢੂੰਡ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਡਿਗਰੀ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਇਵਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ਜਲਦੀ ਹੀ...। ਮਾਂ ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਖਾਸਾ ਕਦੇ ਵੀ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ...। ਕੀਮਤ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਏਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।’ ਹੁਣ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਆਸ਼ਾ ਭਰੀ ਲਿਸ਼ਕ ਵਿਚ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। 00

ਪਰਮਿਟ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੈਲੇ

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੀ ਕਾਰ’ਚ ਬੈਠਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉੱਚੇ ਪੁਲ ਕੋਲ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਕਾਰ ਰਕਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, ‘‘ ਅੱਗੇ ਨੌ ਐਂਟਰ’ ਹੋਂ ਵਨ ਵੇ ਟਰੈਫਿਕ (ਇਕ ਡਰਫਾ) ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕਾਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।’

‘‘ਅਫਸਰਾ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਸ ਇਸ ਪੁਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਂਡੀ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਹੈ.ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ’’। ਮਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਨਰਮ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ।

‘ ਔਹ ਦੇਖੋ! ਡੀ. ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਵਨਵੇ ਟਰੈਫਿਕ ਦਾ ਬਰਡ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।’ ਲਗੇ ਬੋਰਡ ਵਲ ਉਸਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਤੇ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਸੜਕ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿਛਿਓਂ ਇਕ ਟਰੱਕ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਸਿਪਾਹੀ ਸਿੱਧਾ ਡਰੇਵਰ ਦੀ ਤਾਕੀ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਟਰੱਕ ਨੇ ਐਂਟਰੀ ਵਾਲ ਪੁਲ ਨੂੰ ਚਲ ਪਿਆ।

‘ਔਹ ਟਰੱਕ ਲਈ ਨੌ ਐਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ?’ ਮੈਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

‘ਉਸ ਕੋਲ ਪਰਮਿਟ ਹੈ’ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਹੱਥ’ਚ ਘਟਿਆ ਨੋਟ ਜੋਬ’ਚ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਪ੍ਰਿਥੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਕੌਂਸਲਿੰਗ
ਵੈਕੂਏਰ ਦੀ ਰੈਗੂਲਰ ਮੀਟਿੰਗ
ਹਰ ਦੂਜੇ ਐਂਤਵਾਰ ਆਏ
ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਫਰੇਜ਼ਰਵਿਊ ਨੇਬਰ-
ਹੁੱਡ ਹਾਊਸ 6470 ਇਕਟੋਰੀਆ
ਡਰਾਈਵ (VICTORIA AND
49TH AVE) ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਘਾਂਤਿ ਨਾਲ ਕੋਹ ਰੱਖਣ
ਵਾਲੇ ਵਧਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਾ ਇੱਠਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਤੋ ਸਾਬਕਾ ਸੀ ਡੀ ਡੀ ਜੋ ਸੁਖਵਿੰਤ ਉਦਯੋਗੀ
-321-9221

" NAME SAYS IT ALL "

LOW-COST

Appliances & Refrigeration Ltd
SALES & SERVICE

We specialize in repairs to all makes and models of:
WASHERS-DRYERS-STOVES-FREEZERS
REFRIDGERATORS
ELECTRIC WATER TANKS-DISHWASHERS

- ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਬਿਜਲੀ ਮਸ਼ੀਨਾਂ - ਫਰੀਜ਼ਰ, ਡਰਾਇਰ, ਫਰੀਜ਼, ਫਰੀਜ਼ਰ ਸਟੋਵ ਤੇ ਡਿਸ਼ਵਾਸ਼ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਸਮੱਗੀ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਸਾਡੇ ਟੈਨ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਘਾਨ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਆਈ ਨੋਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਨਸ਼ਕਤੀ।
- ਨਵੀਆਂ ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਸ਼ੁਧ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਉ।

PARDHAN S. TAKHAR

ਪ੍ਰਘਾਨ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ

Guaranteed Low Prices On:
ADMIRAL - DANBY - GENERAL FREEZER PRODUCTS

PHONE: 584-6372

9630 - 121st Street, Surrey, B.C. V3V 7A7

PHONE ANY TIME FOR
NEW & USED CARS and HALF TON TRUCKS

**MAJER
SINGH
DHALIWAL**
CAR SALESMAN

ਠੀਕ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਕਾਰ, ਵੈਗਨ ਜਾਂ ਪਿਕਅੱਪ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਆਦਿ ਅੱਜੋਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸਮੱਗੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਯਾਦੀਵਾਲ ਨੂੰ ਮਿਲੋ ਜੋ 641-LOUGHEED HWY. (NEAR LOUGHEED MALL) COQUITLAM, ਵਿਚ ਕਾਰ ਸੇਲਜ਼ਮੈਨ ਹਨ। ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਘਰ 594-2838 ਤੇ ਫੋਨ ਕਰੋ। ਗੈਰੇਜ ਵਿਚ ਖੁੱਜਕੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕੋਰੋ ਵਿ 3ਜੀ ਮੰਜਰ ਸਿੰਘ ਯਾਦੀਵਾਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਹੈ।

Bus.
937-7711

Res.
594-2838

GARY PONTIAC-BUICK & GMC LTD

ਡੈਲਟਾ ਵਿੱਚ ਗੈਰੇਜ਼ ਦੀ ਤਰੀ ਦੁਕਾਨ ਪੰਜਾਬ ਫੂਡ ਸਟੋਰ

੧੫੩੫ ਸਕਾਟ ਰੋਡ, ਡੈਲਟਾ ਫੋਨ: 588-4911

ਜਿਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਾਰੀ ਗੈਰੇਜ਼ੀ ਜਿਵੇਂ ਆਟਾ, ਦਾਲਾਂ, ਮਸਾਲੇ, ਤੇਲ, ਆਚਾਰ, ਥਦਮ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਸਸਤੇ ਤਾਅ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਟੁੱਧ, ਮੱਖਣ ਤੇ ਹੋਰ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਗੈਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਗਾਇਆਂ ਦੀਆਂ 8-ਟਰੈਕ ਟੇਪਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?

ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ

ਦਰਖ਼ਤ ਤੱਕ ਕੰਮ

ਘਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਤੇ ਛੋਟੇ ਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਘੱਟ

ਤੇ ਘੱਟ ਖਰਚਾ ਅਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਦਸ਼ਨ ਦਿਓ ਜਾਂ ਫੋਨ ਕਰੋ!

588-4911

Plan

India Holidays

with
SAFWAYS GROUPS

For Instant Booking
call collect:
604-873-5631
604-873-4011

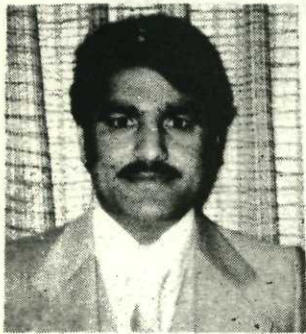
We will arrange Canadian, Indian and Fijian passports.

**SAFWAYS
TRAVEL AGENCY LTD.**
1391 Kingway Vancouver, B.C.
V5V 3E3

A FANTASTIC INSURANCE PROGRAMME

Available in Canada UP TO \$50,000

**NOW — a life insurance policy that
GUARANTEES EVERY CENT OF YOUR MONEY BACK
anytime you ask — after premiums have been paid
and the policy has been in force for two years.**

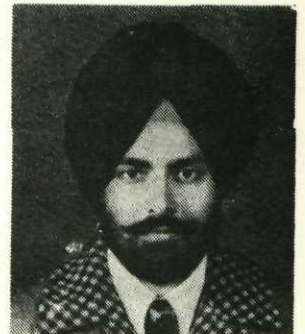

JARNAIL S. SARAN
Life Underwriter
271-7821

**For further information please feel
free to call any one of us without
obligation:**

We also provide various other forms of insurance, such as:

- Investment plans
- Mortgage Insurance
- Children's Educational Plans
- Accident & Sickness policy
- Registered Retirement Savings plans
- Travel insurance
- Annuity Plans, etc., etc.

JAGJIT SINGH SIDHU M.A.
Unit Supervisor
Res.: 324-2493

SEABOARD LIFE INSURANCE COMPANY

202 - 4640 No. 3 rd. Richmond, B.C. Office 273-2961

**YOUR LOCAL REALTOR
BUYING, SELLING OR TRADING
YOUR PROPERTY — ALWAYS
REMEMBER YOUR LOCAL
REALTOR!**

HARPAL TOOR

Res. 524-9848
Off. 324-3888

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ
ਜਾਂ ਨਕਸ਼ ਵੇਚਣ ਲਈ
ਹਰਪਾਲ ਤੂਰ
ਕੁੰ ਮੇਰਾ ਦ ਮੋਕਾ ਦਿਓ!

T. J. LOVEROCK REALTY
5316 Victoria Dr., Van. B.C.

INTERNATIONAL UNISEX HAIRSTYLING

INTRODUCES
ANOTHER SERVICE TO OUR CUSTOMERS
AND FRIENDS'

SPECIALIZING IN

- ★ ELECTROLYSIS
- ★ PERMANENT HAIR
REMOVAL

ਗੋਲਧਾਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ!

Phone 736-4727

2582 Alma St. Vancouver

OPEN 5 DAYS A WEEK TUES. THRU SAT.

WATNO DUR

P.O. Box 67681 Stn. "O"
Vancouver, B.C. V5W 3V2

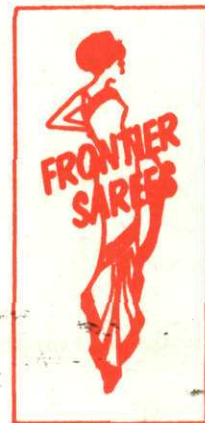
ਫਰੰਟੀਅਰ ਕਲਾਸ ਗਰੀਮ

**Imported Printed, Plain &
Embroidered Sarees**

SPECIALISTS IN:

**All kinds of
Quality Fabrics
Chuni, Lehngas
Suits, Silk Suits**

**Wedding Daj & Wari,
Kurtas, Men's Shirts,
Cardigans Latest Fashions
from Japan, India & U.K.**

**HEAD OFFICE: NEW FRONTIER CLOTH HOUSE
PHAGWARA (PANJAB)
INDIA**

Phone 2375

**Manager Vancouver Branch:
SUSHIL BATRA**

**Phones: Bus. 325-4424
Res. 324-5156**

FRONTIER CLOTH HOUSE LTD.

6672 MAIN STREET VANCOUVER, B.C.

WATNO DUR (Far from the Motherland) is a literary and cultural monthly of PANJABI language — the mother-tongue of East Panjab (India) and West Panjab (Pakistan) — published by WATNO DUR PUBLICATIONS (Reg'd). WATNO DUR has been serving Canadian readers since July, 1973. The contributors include well-known Panjabi writers from Canada, India, Pakistan and England.